

Uloga i suradnja osnovnoškolskog knjižničara i učitelja hrvatskog jezika u odgojno-obrazovnoj djelatnosti škole i razvijanju kulture čitanja

Jakšić, Patricija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:883994>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2021./2022.

Patricija Jakšić

**Uloga i suradnja osnovnoškolskog knjižničara i
učitelja hrvatskog jezika u odgojno-obrazovnoj
djelatnosti škole i razvijanju kulture čitanja**

Diplomski rad

Mentor: red. prof. dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, srpanj 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Zahvala

Iz sveg srca zahvaljujem kolegicama knjižničarkama, ***Nataši Mesić Muharemi***, ***Raheli Frelih***, i ***Draženki Stančić***, i kolegicama profesoricama hrvatskog jezika, ***Branki Horvat*** i ***Dijani Grbaš Jakšić***, koje su ljubaznog, otvorenog i toplog srca pristale na suradnju i odvojile vrijeme za razgovor ugodni sa mnom te posebna zahvala mojoj mentorici red. prof. dr. sc. ***Ani Barbarić*** za mentorstvo i podršku u pisanju željene teme.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Osnovnoškolski knjižničar u odgojno-obrazovnom procesu.....	3
2.1. Odlike školskog knjižničara.....	3
2.1.1. Kompetencije školskog knjižničara.....	4
2.1.2. Stručno usavršavanje knjižničara.....	5
2.2. Zadaće i djelatnosti osnovnoškolskog knjižničara.....	5
2.2.1. Odgojno-obrazovna djelatnost.....	6
2.2.2. Neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima.....	7
2.2.3. Suradnja s učiteljima i stručnim suradnicima u školskoj knjižnici.....	8
3. Učitelj hrvatskog jezika u odgojno-obrazovnom procesu.....	9
3.1. Odlike učitelja hrvatskog jezika.....	9
3.1.1. Kompetencije učitelja hrvatskog jezika.....	10
3.1.2. Stručno usavršavanje učitelja hrvatskog jezika.....	11
3.2. Uloga i zadaća učitelja hrvatskog jezika u odgojno-obrazovnom sustavu.....	12
4. Čitanje i razvijanje čitalačke pismenosti.....	14
4.1. Spoznaja o važnosti poticanja čitanja i razvijanja kulture čitanja.....	14
4.2. Nacionalna strategija poticanja čitanja i promicanje kulture čitanja.....	15
4.2.1. 2021. godina – godina čitanja.....	16
5. Suradnja i timski rad u odgojno-obrazovnoj domeni osnovne škole.....	17
5.1. Uloga i važnost suradnje knjižničara i stručnih suradnika.....	17
5.2. Uloga i važnost suradnje knjižničara i učitelja u razvijanju kulture čitanja.....	21
5.3. Značajke i aktivnosti suradnje knjižničara i suradnika u projektu poticanja čitanja prema kazivačima iz prakse.....	24
5.3.1. Parametri uspješnije suradnje knjižničara, učitelja i stručnih suradnika.....	25
5.3.2. Parametri uspješnijih projekata poticanja čitanja na temelju suradnje knjižničara, učitelja i stručnih suradnika.....	29

6. Zaključak.....	33
7. Literatura.....	34
8. Prilozi.....	37
9.1. Razgovor s knjižničarkom Natašom Mesić Muharemi i učiteljicom hrvatskog jezika Brankom Horvat.....	37
9.2. Razgovor s učiteljicom hrvatskog jezika Dijanom Grbaš Jakšić.....	47
9.3. Razgovor s knjižničarkom Rahelom Frelih	55
9.3. Razgovor s knjižničarkom Draženkom Stančić	66
9. Biografija autorice rada.....	72
10. Popis kazivačica (s biografijama)	73
Sažetak	74
Summary	75

1. Uvod

U odgojno-obrazovnoj djelatnosti međusobno sudjeluju i surađuju učitelji, profesori, odgajatelji, stručni suradnici (pedagog, psiholog, edukacijski rehabilitator i knjižničar) i ravnatelj, a njihova suradnja je važna tema u odgojno-obrazovnoj području. U osnovi ovoga rada su učitelji i osnovnoškolski knjižničar koji svojim radom na odgojno-obrazovnoj razini pridonose razvitku i poboljšanju odgoja i obrazovanja učenika te promiče kulturu čitanja. Unaprijed planiranom i kvalitetnom suradnjom knjižničar sa suradnicima organizira svoje vrijeme i ostvaruje ciljeve koji su planirali posebnim kurikulumom.

Cilj diplomskog rada je istražiti aktivnosti za poticanje i njegovanje kulture čitanja i učeničkih čitalačkih navika kvalitetnom suradnjom knjižničara, učitelja hrvatskog jezika i drugih stručnih suradnika, zatim otkriti koje metode i načine poticanja učenike motiviraju na čitanje tijekom nastave i sudjelovanjem u školskim projektima za razvoj čitalačke pismenosti, i na kraju istaknuti i osvijestiti važnost suradnje u projektima poticanja čitanja o kojima ovisi kvalitetna suradnja stručnih suradnika.

Svrha diplomskog rada je ukazati na doprinose koji proizlaze iz bolje organizacije i provedbe odgojno-obrazovne djelatnosti u osnovnoj školi pod vodstvom osnovnoškolskog knjižničara te njegove unaprijed isplanirane i kvalitetne suradnje s učiteljem hrvatskog jezika, ali i s drugim stručnim suradnicima obrazovne institucije u kojoj djeluje.

Kao metoda istraživanja ove teme diplomskog rada ističe se kompilacija na temelju proučavanja postojeće literature o temi rada (tri prikaza članaka o temi suradnje knjižničara i školskih suradnika i literature koja povezuje tematiku rada) i kvalitativne metode razgovara s knjižničarom i suradnicima. Prikupljanjem i obradom informacija na temu, analiziraju se prednosti i nedostaci suradnje knjižničara i suradnika te na kraju je priložen zaključak o temi na temelju svega iznesenog u radu.

U istraživanju ove teme ističu se pitanja: koje su odlike i kompetencije osnovnoškolskog knjižničara te što mu pomaže održati stručnost i tok tehnoloških i suvremenih moda, koje su njegove zadaće i djelatnosti u kojima uspješno djeluje te koja je njegova uloga i važnost suradnje s učiteljima, stručnim suradnicima i ravnateljem te kako se to odražava na sustav odgoja i obrazovanje u kojem radi i djeluje kroz knjižničarsku i nastavničku praksu, a pogotovo

koja je njegova uloga u promicanju kulture čitanja te kako djeluje na razvijanje učeničkih čitateljskih navika i vještina.

U prvom dijelu prikazane su odlike osnovnoškolskog knjižničara u odgojno-obrazovnom procesu, istaknute su njegove kompetencije i nužno stručno usavršavanje koje ga osposobljuje da odrađuje svoje zadatke unutar odgojno-obrazovne djelatnosti, neposrednog odgojno-obrazovnog rada s učenicima i suradnje s učiteljima i stručnim suradnicima.

U drugom dijelu rada istaknute su odlike i kompetencije učitelja hrvatskog jezika i potreba da se konstantno usavršuje kako bi profesionalno i stručno izvršavao svoju ulogu i zadatke u odgojno-obrazovnom sustavu.

U trećem dijelu rada govori se o čitanju i razvijanju čitalačke pismenosti, ističe se spoznaja o važnosti poticanja čitanja i razvijanja kulture čitanja, spominje se *Nacionalna strategija poticanja čitanja i promicanja kulture čitanja* i njezini rezultati mnogih projekata poticanja čitanja u 2021. godini – godini čitanja.

U četvrtom dijelu rada istražuje se uloga i suradnja osnovnoškolskog knjižničara i učitelja hrvatskog jezika u projektima poticanja čitanja, koji pridonose razvijanju učeničke motivacije i njegovanjem čitalačkih navika. Istraživanje je provedeno metodom kvalitativnog razgovora s dvaju sudionika projekta, s knjižničarem i učiteljem. U razgovoru su sudjelovale tri knjižničarke i dvije profesorice hrvatskog jezika koje su surađivale na projektima razvijanja čitalačke pismenosti učenika. Na temelju njihovih odgovora i istaknutih rezultata projekta, prikazani su načini i metode poticanja čitanja koje suradnici koriste surađivajući u razvijanju učeničkih čitateljskih navika u osnovnoj školi. Rezultati projekta su donijeli potrebne smjernice za poticanje čitanja i pritom su spomenuti različiti kreativni projekti za poticanje čitanja koji su bili predstavljeni u praksi tijekom Godine čitanja 2021.

U ovom dijelu radu predstavljena je suradnja školskih knjižničara i učitelja hrvatskog jezika, istaknuta je njihova uloga u poticanju čitanja te su istaknute aktivnosti i značajke suradnje knjižničara i suradnika nakon čega je iznesen zaključak i popis literature.

Diplomski rad sastoji se od uvoda, glavnog dijela s četiri glavna poglavlja s potpoglavljima, zaključka, popisa literature i priloga. Na kraju rada priloženi su testovi razgovora autorice rada s kazivačima o suradnji knjižničara i učitelja hrvatskog jezika, nakon čega slijede biografije autorice rada i kazivačica (i popis), sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. Osnovnoškolski knjižničar u odgojno-obrazovnom procesu

Knjižničar ili bibliotekar je „stručnjak koji radi (u knjižnicama, istraživačkim institucijama ili samostalno) na prikupljanju, pohrani, čuvanju, obradi i korištenju informacija i građe na kojima je ona zabilježena“ (usp. ULR, 2022.)¹. Zvanje koje osoba stječe nakon završetka jednopredmetnog diplomskog studija na Odsjeku za informacijske znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a smjer bibliotekarstvo, jest magistar ili magistra bibliotekarstva. Kada se knjižničar nakon diplome zaposli na radno mjestu diplomiranog knjižničara, ovisno o kojoj je vrsti knjižnica riječ (školska, dječja, narodna, sveučilišna, znanstvena, specijalna, glazbena, itd.), knjižničar se mora nastaviti educirati o poslu koji obavlja, treba se nastaviti stručno osposobljavati i tako specijalizirati za određenu vrstu knjižnice u kojoj radi s obzirom na korisnike i građu koju obrađuje, pohranjuje i čuva. Dodatnim edukacijama i stručnim usavršavanjima stječe umijeća i sposobnosti koje je knjižničaru u osnovnoj školi neophodno kako bi planirao, organizirao i provodio odgojno-obrazovnu djelatnost koja se odnosi na neposredan rad s učenicima i na suradnju s odgojno-obrazovnim djelatnicima i suradnicima škole.

2.1. Odlike školskog knjižničara

„Školski knjižničar je informacijski stručnjak u obrazovanju i za obrazovanje prije svega mora imati znanja knjižnično-informacijske struke da bi mogao ispuniti i realizirati osnovne funkcije školske knjižnice, on mora slijediti nove tendencije u tom području te odgovoriti na upite svojih korisnika“ (Lasić-Lazić, 1994:106). U osnovnoškolskoj knjižnici radi diplomirani knjižničar kojeg odlikuju stručnost, znanje, iskustvo, kompetencije i kreativan vedar duh koji rasvjetljava mnoge teškoće u odgojno-obrazovnom procesu. U knjizi „Od knjige do oblaka“ autori ističu misao da je „školski knjižničar tijekom svoje knjižničarske djelatnosti pozvan biti aktivan, neposredan, susretljiv, da njeguje suradnički odnos s kolegama, a prijateljski i

¹ **bibliotekar**. *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 11. 6. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7464>>.

dobronamjieran odnos s učenicima kako bi u svojoj školskoj sredini stvorio pozitivnu sliku o školskoj knjižnici i školskom knjižničaru“ (Jozić i Pavić Banović, 2019: 20). Knjižnica je središte školske ustanove i kao takva važno je da uvijek ima širom otvorena vrata za korisnike (učenike, učitelje, radnike) i suradnike (učitelji i stručni suradnici). Unatoč činjenici da je knjižničar stručan i kompetentan s iskustvom te posjeduje znanje za rad u knjižnici i nastavi, ipak je bitno naglasiti kako je potrebno cjeloživotno učenje i svakodnevno usavršavanje kako bi knjižničar uvijek bio u toku s najnovijim modama, tehnologijama i drugih elementima društvenog razvoja na lokalnoj, ali i na međunarodnoj razini.

2.1.1. Kompetencije školskog knjižničara

Prema Jozić i Pavić Banović (2019: 24) „kompetencije školskog knjižničara potrebne za kvalitetan rad školske knjižnice su: stručnost, programiranje rada, osobno usavršavanje, organizacija rada u knjižnici, odgojni stil knjižničara, odgojno-obrazovni rad s učenicima i suradnja“. Osim spomenutih, u knjizi „Školski knjižničar“ spominju se još nekoliko kompetencija školskog knjižničara poput: „profesionalnih (nabavlja građu, otpisuje staru, oblikuje knjižničnu zbirku po obliku i sadržaju koju organiziranim redom smješta na policu, brine o zaštiti građe te vodi evidenciju posudbe knjiga, sastavlja plan i program djelatnosti školske knjižnice, surađuje sa suradnicima unutar i izvan školske ustanove), osobne (komunikativnost, predanost, otvorenost, planiranje, organiziranje, timski duh, prilagodljivost i fleksibilnost, ugodno ozračje), socijalne, vještine za promicanje nastave znanja, vještine socijalnog učenja, vještine suradničkog učenja, vještine jasnog komuniciranja“ (Kovačević i Lovrinčević, 2012: 127-139). Sve spomenute sposobnosti školskom knjižničaru dobro posluže u neposrednom radu s učenicima ili tijekom suradnje sa suradnicima u školi.

2.1.2. Stručno usavršavanje knjižničara

Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*² „učitelji, nastavnici, stručni suradnici i ravnatelji školske ustanove imaju pravo i obvezu trajno se stručno osposobljavati i usavršavati kroz programe koje je odobrilo Ministarstvo. Pod stalnim stručnim osposobljavanjem i usavršavanjem podrazumijeva se pojedinačno i organizirano usavršavanje u matičnoj znanosti u području pedagogije, didaktike, obrazovne psihologije, metodike, informacijsko-komunikacijskih tehnologija, savjetodavnog rada, upravljanja, obrazovnih politika i drugih područja relevantnih za učinkovito i visokokvalitetno obavljanje odgojno-obrazovne djelatnosti u školskim ustanovama.“ Pod potporom ministra i Ministarstva odgoja i obrazovanja knjižničar ima pravo stalno se stručno usavršavati i osposobljavati kroz nekoliko aktivnosti tijekom školske godine:

1. sudjelovanje u radu stručnih tijela škole
2. sudjelovanje u radu školskih stručnih vijeća, seminara i savjetovanja koje organiziraju Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Agencija za odgoj i obrazovanje, stručne institucije i organizacije
3. praćenje stručnih publikacija (stručna literatura koja uključuje knjige, periodiku)
4. izrada *Plana i programa stručnog usavršavanja* (individualno i organizirano).

Svakodnevnim usavršavanjem knjižničari napreduju što doprinosi njihovim kvalitetnijem radu u odgojnoj i obrazovnoj svrsi i tijekom suradnje s učiteljima i stručnim suradnicima.

2.2. Zadaće i djelatnosti osnovnoškolskog knjižničara

Posao osnovnoškolskog knjižničar dijeli se u dvije domene: na knjižničarku i odgojno-obrazovnu (koja je važna u pogledu istraživanja ovog rada) na kojima se temelji uspješna postignuća ishoda odgoja i obrazovanja u obrazovnim institucijama. *IFLA-ine smjernice za školske knjižnice*³ ističu da je cilj školskih knjižnica stvaranje informacijskih pismenih učenika

² *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi : pročišćeni tekst zakona.* (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20 na snazi od 30.05.2020.)

³ *IFLA-ine smjernice za školske knjižnice.* 2016. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

koji su odgovorni i savjesni članovi društva, a to znači da su sposobni samostalno učiti, te su svjesni svojih informacijskih potreba i aktivno se uključuju u svijet ideja“ (Schultz-Jones, Oberg, 2016: 10). Prema tome, knjižničar svojim radom doprinosi razvoju učeničkih sposobnosti, vještina i potencijala, ne samo na odgojno-obrazovnoj razini, već i na osobnoj i kognitivnoj te je iznimno vrijedan član suradničkog tima koji unapređuje i poboljšava obrazovni sustav. Autori Kovačević i Lovrinčević u knjizi „Školski knjižničar“ (2012.) ističu kako je iznimno važno da knjižničar kvalitetno organizira knjižnicu kao prostor gdje je moguć odgoj i obrazovanje učenika o čemu ovisi i motivacija te osposobljavanje učenika za upotrebu informacija dostupnih u knjižnici. Dakle, temelja zadaća knjižničara je učenicima i učiteljima omogućiti i olakšati korištenje informacija, a to znači sljedeće: knjižničar obrazuje učenike škole da kritički promišljaju i vrednuju informacije, knjižničar omogućuje aktivnim korisnicima knjižnice služenje različitim medijima te nudi raznolike izvore informacija, znanja i sadržaja koje su u interesu korisnika knjižnice.

2.2.1. Odgojno-obrazovna djelatnost

Prema *Standardu za školske knjižnice*⁴ članak 5. upućuje da odgojno-obrazovna djelatnost uključuje dvije domene rada knjižničara:

1. neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima
2. suradnja s učiteljima i stručnim suradnicima u školskoj knjižnici.

Knjižničar unutar te dvije domene može utjecati na odgojno-obrazovni sustav osnovne škole te organizirati programe i projekte poticanja i razvijanja kulture čitanja učenika i suradnika. Zahtjevnost i sveobuhvatnost planiranih odgojno-obrazovnih projekata i programa, knjižničaru je nužno pronaći suradnike koji imaju želju za provođenjem tih projekata ili programa, ali i volju za suradnjom i ostvarivanje njihovih odgojno-obrazovnih ciljeva.

⁴ *Standard za školske knjižnice* (NN 34/2000. Ministarstvo prosvjete. 29.3.2000.)

URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (2012-12-02)

2.2.2. Neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima

Neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima je dio odgojno-obrazovne djelatnosti knjižničara, a uključuje ove aktivnosti:

1. primjenu različitih oblika rada s učenicima u školskoj knjižnici u korelaciji s pojedinim nastavnim predmetima
2. motivaciju za čitanje i razvijanje čitalačke pismenosti, pretraživanje informacija i sadržaja, korištenje i njihovo vrednovanje što sve spada u informacijsku pismenost
3. pomaganje učenicima tijekom pisanja referata, izlaganja, seminara i slično
4. održavanje izvannastavne aktivnosti kao što su: mladi knjižničari, čitateljski klub i slično.

U knjizi „Znanjem do znanja“ autori ističu da je „zadaca školske knjižnice da informira, obrazuje, odgaja i zabavlja učenike putem raznovrsnih informacija i izvora znanja na različitim medijima, ali i da organizira za njih takve aktivnosti kroz koje će oni postupno upoznati mogućnosti u učenju i provođenju slobodnog vremena u i sa školskom knjižnicom koja mu postaje oslonac, podrška učenju, vizija i nada bolje mogućnosti“ (Banek Zorica i sur., 2005: 45).

Stoga knjižničar, kao voditelj knjižnice, pozitivno utječe na učeničku motivaciju i razvijanju čitalačkih navika i navika učenja te pokazuje da zna primjenjivati različite metode poučavanja te da razumije različite stilove učenja učenika koje su im bliskiji i zanimljiviji. Stručnost i znanje sadržaja predmetnih kurikula koje se uče te prepoznavanje potreba, želja i interesa učenika podupiru knjižničarev rad u sustavu odgoja i obrazovanja. Knjižničar ima iskustvo, praktično znanje i one pedagoške kompetencije za stvaranje kvalitetnog prostora i motivirajuće atmosfere u radu s učenicima. Pozorno prateći učeničke interese te moderne i zabavne teme koje zaokupljaju učenike danas, knjižničar organizira zanimljive aktivnosti i sadržaje koji će učenike privući u knjižnicu te ju promatrati kao prostor za igru, maštanje i stvaranje. Na taj način knjižničar uveliko sudjeluje u formiranju učeničkog identiteta i podupire njegov osobni rast i razvoj.

2.2.3. Suradnja s učiteljima i stručnim suradnicima u školskoj knjižnici

U knjižnici te u prostorima unutar i izvan školske ustanove, knjižničar surađuje na projektima i u nastavi s učiteljima, stručnim suradnicima i ravnateljem, a ta suradnja uključuje nekoliko aktivnosti:

1. izradba biltena prinova (popisa novih knjiga u knjižnici)
2. pripremanje izvora informacija i znanja potrebnih za nastavni proces
3. pripremanje materijala i organiziranje tematskih i prigodnih izložbi
4. suradnja sa Školskim stručnim vijećem učitelja hrvatskoga jezika i razredne nastave u izradbi *Godišnjeg plana čitanja i obrade lektire po razrednim odjelima*
5. suradnja s učiteljima svih nastavnih predmeta i svih odgojnih područja pri nabavi knjižne i neknjižne građe i planiranju nastave (problemske i istraživačke literature) u školskoj knjižnici
6. suradnja s ravnateljem i stručnim timom škole u planiranju nabave stručne, pedagoško-didaktičko-metodičke literature i periodičkih izdanja.

Učiteljima razredne i predmetne nastave knjižničar je suradnik u planiranju nastavnih programa učenja, organiziranju projekata za razvoj čitalačkih navika i usvajanje informacijske pismenosti. Kao član stručnog tima škole knjižničar sudjeluje u prepoznavanju teškoća u učenju i ponašanju učenika, vršnjačkim odnosima te suradničkim radom u skupini pomaže učenicima u rješavanju teškoća koje im priječe u njihovom daljnjem odgoju, obrazovanju i osobnom razvoju. Knjižničar je zadužen u stvaranju programa za poticanje čitanja, razvijanju čitalačkih navika učenika, za usvajanje osnova informacijske pismenosti, programa za jačanje samopouzdanja i samopoštovanja, u učenju socijalnih vještina te razvoju raznih sposobnosti. Kao nastavnik knjižničar može sudjelovati na lokalnoj razini umrežavanjem knjižnica te surađujući s knjižničarima u susjednim područjima kako bi učenje i poučavanje ovilo kreativnim novim idejama i unijelo svježinu u odgojno-obrazovnom sustavu te učenike zainteresiralo za učenje na nov i inovativan način.

3. Učitelj hrvatskog jezika u odgojno-obrazovnom procesu

Učitelji hrvatskog jezika (ali i drugi predmetni i razredni učitelji) rade u odgojno-obrazovnim institucijama te surađuju s odgojno-obrazovnim stručnjacima, stručnim suradnicima i kolegama. S obzirom na to da im je u opisu posla da odgajaju i obrazuju učenike, surađuju s kolegama i stručnim suradnicima, planiraju i provode projekte koji unaprjeđuju školski obrazovni program – učitelji stoga moraju posjedovati određene karakteristike i profesionalne odlike kako bi bili što uspješniji u učenju i poučavanju te ostvarili uspješne suradnje i realizirali odlične projekte koje pridonose rastu i razvoju vještina, sposobnosti, znanja učenika i učitelja u odgojnoj i obrazovnoj okolini. Učitelji sami ponekad preuzimaju ulogu učenika i obrazuju se u nekim područjima koji im omogućuju profesionalniji i uspješniji pristup provođenju i realiziranju nastavnog plana i programa.

3.1. Odlike učitelja hrvatskog jezika

Završetkom studija kroatistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu stječe se stručni ili akademski naziv magistra/magistre edukacije, smjer hrvatski jezik i književnost - za nastavnički smjer (usp. ULR, 2022.)⁵. Profesor hrvatskog jezika (zvanje) je učitelj (zanimanje) u osnovno-školskom obrazovnom sustavu koji je uključen u podučavanje nastavnog predmeta Hrvatski jezik od petog do osmog razreda osnovne škole. Učitelj hrvatskog jezika treba posjedovati nekoliko odlika koje uključuje stručno znanje, pedagoški pristup, komunikacijske vještine, suradljiv, susretljiv i vedar duh, organiziranost i pripremu, kreativnost, strpljivost i upornost kako bi nastava hrvatskog jezika bila provedena uspješno, kreativno i zanimljivo, a ako je takva onda postiže najviše obrazovne ciljeve i ishode učenja i poučavanja. U svojoj

⁵ Osnovne informacije o studiju kroatistike. Pristupljeno 11. 6.2022.

ULR: <http://kroat.ffzg.unizg.hr/index.php/za-buduce-brucose-osnovne-informacije-o-studiju>

knjizi „Temeljna nastavna umijeća“ Chris Kyriacou (2001: 21) ističe da je učitelj u poučavanju „djelotvoran ako iskazuje ove kvalitete:

- a) kreira sređeno i privlačno okruŹje za učenje
- b) usredotočuje se na poučavanje i učenje tako da maksimalno poveća vrijeme učenja i zadrŹa akademski ton
- c) poučava dobro organizirane i ustrojene nastavne jedinice s jasno naznačenom svrhom
- d) ima visoka očekivanja i postavlja pred učenike intelektualne izazove
- e) prati napredak i daje brze korektivne povratne informacije
- f) uspostavlja jasnu i pravednu disciplinu“.

Učitelj hrvatskog jezika, kao i bilo koji drugi predmetni i razredni učitelj, ima vaŹnu ulogu mentora, odgajatelja, poticatelja, motivatora, tješitelja i edukatora u Źivotu svakog učenika. Stoga je vaŹno da je učitelj osoba zrele osobnosti, osjećajnosti, taktičnosti, sklon prilagodbi i snalaŹljiv za iznenadne situacije.

3.1.1. Kompetencije učitelja hrvatskog jezika

Kompetencije predstavljaju skup vještina, znanja i njegove primjene u konkretnom te osobine i sposobnosti koje karakteriziraju osobu. Učitelja hrvatskog jezika definiraju nekoliko ključnih kompetencija, a profesor Kyriacou je izradio popis sedam temeljnih nastavnih umijeća, detaljno opisujući svaku od njih (Kyriacou, 2001: 25):

planiranje i priprema	- plan nastavne jedinice ima jasne ishode učenja (vodeći računa o učenicima, osmišljena tako da probudi i odrŹi učeničku pozornost, zanimanje i sudjelovanje); nastavna jedinica se primjereno povezuje s prethodnim i idućim jedinicama; materijali, nastavna sredstva i pomagala na vrijeme su pripremljeni i provjereni
izvedba nastavnog sata	- učiteljevo je ponašanje samouvjerenost, opuštenu te pobuđuje zanimanje za nastavu; upute i tumačenja su jasna i primjerena; pitanja su raznolika, a učenje se

	potiče raznim aktivnostima; učitelj poštuje učeničke zamisli i pomaže njihovoj izradi
vođenje i tijek nastavnog sata	- sat počinje na vrijeme i teče glatko kao i prijelazi između aktivnosti; dobra raspodjela vremena za svaku aktivnost, nastavna jedinica je prilagođena po potrebi
razredni ugođaj	- ugođaj je svrhovit, opušten i usmjeren na zadatke; učenike se podržava i potiče na učenje, a kvalitetne povratne informacije jačaju im samopouzdanje
disciplina	- temelji se na pozitivnom razrednom ugođaju te na dobroj organizaciji i vođenju sata; učitelj ima autoritet i učenici ga prihvaćaju, učitelj promatra ponašanje učenika, sprječava napete situacije rješava sukobe
ocjenjivanje učeničkog napretka	- ocjenjivanje je temeljito, konstruktivno i pravodobno; primjenjuju se sumativni i formativni načini ocjenjivanja, piše se evidencije napretka
osvrt i prosudba vlastitog rada	učitelj redovito kritički razmišlja o svom radu i vrednuje ga zbog budućeg planiranja i poboljšavanja.

Tablica nastavnih umijeća detaljno prikazuje većinu vještina koje učitelj treba redovito prikazivati u odgojno-obrazovnom radu kako bi nastavni proces bio što bolji i uspješniji. Učitelj hrvatskog treba biti komunikativan, jasan, glasan i zanimljiv u prenošenju znanja, ali i pokazati kreativnu stranu kombinirajući razne kreativne aktivnosti i projekte koje bude, zadržavaju i potiču učeničku zainteresiranost i volju za rad i učenje u školi, a kasnije i kod kuće.

3.1.2. Stručno usavršavanje učitelja hrvatskog jezika

Svaka osoba koja je zaposlena u odgojno-obrazovnoj djelatnosti treba imati niz stručnih odlika i profesionalnih kompetencija za svoju struku. Za postizanje takvih kvaliteta i osobina mnogi učitelji, nastavnici, profesori i odgajatelji odlučuje se na sudjelovanje na mnogim

stručnim (županijskim, međuzupanijskim, državnim) skupovima, stručnim predavanjima i *webinarima* koje ih inspiriraju idejama, motiviraju u radu te podučavaju novim načinima i metodama poučavanja. Za učitelje hrvatskog jezika (a i zaostale učitelje, nastavnike i knjižničare) postoji digitalna platforma *Carnet Loomen*⁶ koja predstavlja službenu stranicu na kojoj se nalaze svi *webinari* i materijali za dodatno usavršavanje učitelja, nastavnika, odgajatelja i knjižničara. Svi odgojno-obrazovni djelatnici mogu pristupiti toj digitalnoj platformi za stručno usavršavanje putem AAI@Edu.hr pristupnih podataka. Osim službenih platformi za usavršavanje, postoje i neslužbene stranice na društvenim mrežama poput *Facebook* grupa i stranica (*Nastavnici.org*, *Hrvatski jezik u OŠ*, *Materijali za učitelje hrvatskog jezika*, *Portal za učitelje – učenici.com*, *Kreativni pristup lektiri*, *Hrvatski za inojezičare* i drugi) gdje učitelji, nastavnici, knjižničari i profesori neometano razmjenjuju informacije, ideje, nastavne materijale te si međusobno pomažu savjetima, razgovorima i uputama. Na takav način stvara se jedna ozbiljna zajednica stručnjaka hrvatskog jezika (i drugih predmeta) koji zajedno uče, rade, podržavaju se i napreduju te je na taj način njihova suradnja jača, a nastava uspješnija svakim pritiskom miša ili poslanom porukom s uputom ili traženim nastavnim materijalom.

3.2. Uloga i zadaća učitelja hrvatskog jezika u odgojno-obrazovnom sustavu

Učitelj hrvatskog jezika je jedan od ključnih osoba u odgojno-obrazovnom sustavu jer se nastava odvija na hrvatskom jeziku te učenje glavnih koncepata predmeta uvelike pomaže, unaprjeđuje i razvija učeničke vještine i sposobnosti pamćenja, učenja, kritičkog promišljanja, stvaranja i maštanja. Zbog toga, učitelji hrvatskog imaju najvišu satnicu nastave tjedno (pet sati tjedno) kada učenici imaju priliku naučiti sadržaje o hrvatskom jeziku, usput bruseći četiri jezične vještine – vještine slušanja, govorenja, pisanja i čitanja.

Pedagoginja Vlatka Domović u svom članku o „Učiteljskoj profesiji i profesionalnom identitetu učitelja“ ističe kako učitelji „trebaju postati svjesni kompleksnosti svoga posla, uključiti elemente kao što su upoznavanje učenika, prilagođavanje sadržaja različitim potrebama učenika, njegovati razumijevanje kompleksnih koncepata, poučavati stavove prema

⁶ **Carnet Loomen**. Pristupljeno: 12. 6. 2022. ULR: <https://loomen.carnet.hr/>

svijetu, stvarati razrednu kulturu koja podupire akademski, osobni i socijalni razvoj učenika“ (Vizek Vidović, ur., 2011: 28). Dakle, uloga učitelja, a pogotovo učitelja hrvatskog jezika da svojim radom i djelovanjem u nastavi i surađujući na projektima utječu na učeničko razvijanje fizičkih i psihičkih potencijala, otvarajući im prilike za individualno učenje i samoregulaciju vlastitog rada i učenja. Zadaća učitelja hrvatskog jezika nije samo u prenošenju teorijskog znanja o jeziku i književnosti hrvatske kulture, već i stvaranju prostora u kojima će učenici, svatko u svojim mogućnostima, koristeći svoje talente i sposobnosti, moći surađivati, kreativno djelovati, kritički promišljati i aktivno sa zanimanjem i interesom rješavati zadatke. Učitelj hrvatskog jezika takvim kreativnim i zanimljivim zadacima potiče i motivira učenike na rad te da koriste vještine pisanja, govorenja, čitanja i slušanja u danim prilikama na nastavnom satu ili u provedbi određenih zadataka planiranih projekata.

Iako se poticanje čitanja najčešće povezuje uz knjižnicu i nastavu hrvatskog jezika, takvi se projekti mogu realizirati i s učiteljima drugih predmetnih i razrednih učitelja. Jedna od bitnih uloga učitelja hrvatskog jezika jest u tome da svojim primjerom potakne i druge kolege na sudjelovanje u projektima poticanja čitanja koje nije rezervirano samo za učitelje hrvatskog jezika kao što je uvriježeno mišljenje među mnogim učiteljima. Otvorenost za suradnju s drugim i želja da se realiziraju zanimljive ideje zapravo otvaraju učiteljima vrata mnogim prilikama za uspješnije odgojno-obrazovne rezultate koji se mjerljivim elementima lako mogu analizirati nakon završetka svakog projekta.

4. Čitanje i razvijanje čitalačke pismenosti

U *Nacionalnoj strategiji poticanja čitanja* čitanje se definira kao „spoznajno-doživljajni proces koji obuhvaća jezičnu, komunikacijsku i stvaralačku djelatnost, stoga se čitateljske kompetencije, izražene putem čitalačke pismenosti, odnose na razumijevanje pisanih tekstova, njihovo korištenje i razmišljanje o njima radi postizanje osobnih ciljeva, stjecanja i razvijanja znanja i stavova te osposobljavanja za cjeloživotno učenje“ (usp. Strategija, 2017: 8)⁷. Kako bi se ti odgojno-obrazovni ciljevi mogli ostvariti u praksi, važno je posvijestiti važnost njegovanja kulture čitanja i poticanje stjecanja pozitivnog stavova prema čitanju. U školi, kao odgojno-obrazovnoj ustanovi, trebali bi se provoditi različiti projekti i program poticanja čitanja jer je čitanje i razvijanje čitalačke pismenosti jedna od najvažnijih odgojno-obrazovnih djelatnosti uz već spomenute jezične djelatnosti govorenja, pisanja i slušanja.

Kako bi učenici mogli razvijati književni ukus, te unaprjeđivali te jezične djelatnosti, važno je da odgojno-obrazovni djelatnici škole (uključujući učitelje svih profila i stručne suradnike na čelu s ravnateljem) surađuju s knjižničarem koji u svom knjižničnom prostoru organizira središte čitateljske prakse i omogućuje na različite načine razvijanje čitalačke pismenosti kroz suradnju s kolegama na projektima, programima i izvannastavnim aktivnostima škole.

4.1. Spoznaja o važnosti poticanja čitanja i razvijanja kulture čitanja

Čitanje je složena jezična vještina i osnovica je budućeg obrazovanja. Roditelji koji djeci listaju slikovnice, čitaju bajke ili pričaju priče znaju da je potrebno djecu od malena upoznati s knjigama kako bi polaskom u školu lakše savladali tehnikom čitanja na kojoj se temelji učenje i razumijevanje ostalih nastavnih predmeta u obrazovnom sustavu. Ulogu u poticanju čitanja, nakon roditelja, u školama preuzimaju učitelji, stručni suradnici i knjižničari. Ako se ostvari kvalitetna suradnja među odgojno-obrazovnim djelatnicima škole i knjižničarem, onda se mogu provesti mnogi poticajni i motivirajući projekti koji učenike pozivaju na rješavanje

⁷ *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. PDF. 2017. Zagreb.

Pristupljeno: 14. 6.2022. ULR:

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje//Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja%20od%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>

aktivnosti na zabavan i zanimljiv način, te da ih tako pridobiju da se upuste u čitanje tei osvijeste prednosti knjige i čitanja.

Čitanje potiče maštu i otkriva potpuno nove svjetove koje se mogu razumjeti i percipirati na različite načine. Čitanje je jedan oblik druženja sa samim sobom, predstavlja posebno iskustvo razumijevanja vlastitog unutarnjeg svijeta misli, osjećaja i kritičkih promišljanja.

4.2. Nacionalna strategija poticanja čitanja i promicanje kulture čitanja

Najvažniji nacionalni strateški dokument za razvijanje kulture čitalačke pismenosti u Hrvatskoj je *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine* koji je objavljen u listopadu 2017. godine u Zagrebu. *Strategiju* su izradili članovi Povjerenstva za izradu Nacionalne strategije poticanja čitanja, nakon detaljne analize jer do tada nije postojala strategija razvoja kulture čitanja i pismenosti, a istakla se potreba za njom zbog pada interesa za knjigu i čitanje što se odrazilo na snižavanje kompetencije pismenosti društva u cjelini. „Cilj je navedenog dokumenta stvoriti okvir za konkretno djelovanje na svim razinama, od nacionalne do lokalne i institucijske, kako bi se osigurali uvjeti za razvoj čitatelja od najranije dobi, osposobljavanje čitatelja za čitanje različitih tipova književnih i neknjiževnih tekstova u različitim formatima, osnaživanje kritičkog čitanja, a posebne mjere uključuju brigu za hrvatsku književnost i autore, za razvoj i primjenu mehanizma praćenja čitatelja/nečitatelja te za poduzimanje djelotvornih koraka za razvoj kulture čitanja u Republici Hrvatskoj“ (usp. *Strategija*, 2017: 4)⁸. Predviđa se da bi *Nacionalna strategija poticanja čitanja* mogla donijeti dobre rezultate na području razvijanja čitalačke pismenosti i otvoriti vrata većem broju čitatelja hrvatskog društva da njeguju svoju kulturu čitanja čitajući iz užitka i s razumijevanjem, što će daljnja istraživanja nakon završetka godine čitanja upotpuniti rezultatima cjelokupnu sliku projekta koji se proveo na nacionalnoj razini u razdoblju od 2017. do 2022.

⁸ *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. PDF. 2017. Zagreb.

Pristupljeno: 14. 6.2022. ULR:

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje//Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja%20od%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>

4.2.1. 2021. godina – godina čitanja

Nakon pandemije Covid-19 koja je zahvatila 2020. godinu, uslijedila je godina osvježenja, godina 2021. koju je Vlada Republike Hrvatske proglasila Godinom čitanja na prijedlog Ministarstva kulture i medija, Vlada Republike Hrvatske. 2021. je godina u kojoj se finalizirala Strategija nacionalnog projekta poticanja čitanja i razvoja čitalačke pismenosti i kulture. U godini čitanja, u 2021. godini uspjeli su se realizirati mnogi zanimljivi i motivirajući projekti koji su poticali na njegovanje kulture čitanja od najmanjih do najvećih, uključujući i roditelje, stručne suradnike škole, učitelje i učenike u sveobuhvatne projekte poticanja čitanja. Svi projekti poticanja čitanja, provedeni u Godini čitanja, mogu se naći na stranici „Školske knjižnice u Godini čitanja“⁹. Osim provedenih projekata, knjižničari su gostovali u medijima i tako promovirali projekte poticanja čitanja koje su proveli u godini čitanja. Primjerice, 29. prosinca 2021. na Hrvatskom radiju 1 knjižničarke Ruža Jozić, Ružica Rebrović Habek i Dragica Pršo predstavile su aktivnosti školskih knjižnica u Godini čitanja u emisiji „Uvijek prvi - obrazovanje i znanost“ koju je vodila novinarka Sandra Maričić. Predstavljanjem *Nacionalne strategije i nacionalnog projekta poticanja čitanja* u hrvatskim medijima, na taj se način vraća svijest o tome koliko je važno djelovati na području razvijanja čitalačke pismenosti.

Nakon završetka 2021. godine, uslijedio je novi nacionalni program poticanja čitanja djece od najranije dobi pod nazivom „Rođeni za čitanje“¹⁰. To je nacionalni program kao mjera u provedbi Nacionalne strategije poticanja čitanja koju je Vlada Republike Hrvatske usvojila 2017. godine. Glavni je cilj tog programa uputiti roditelje na suradnju s pedijatrima s kojima mogu dogovoriti redoviti sistematski pregled te uz pomoć slikovnica promicati važnost čitanja naglas za razvoj djetetovih čitalačkih navika, čitanja iz užitka i utjecaja na sveukupni djetetov razvoj.

Spomenuti programi i projekti poticanja čitanja koji su se provodili tijekom godina, donijeli su temelj hrvatskom društvu da nastavlja razvijati svoju čitalačku kulturu i književni ukus te da češće iskuse čitanje iz užitka i s razumijevanjem.

⁹ Školske knjižnice u Godini čitanja. Pristupljeno: 14. 6.2022.

URL: <https://sites.google.com/view/skolskek-u-godinicitanja/home>

¹⁰ Programom Rođeni za čitanje - Godina čitanja nastavlja se i u 2022. Pristupljeno: 14. 6.2022. URL: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/programom-rodjeni-za-citanje-godina-citanja-nastavlja-se-i-u-2022/21694>

5. Suradnja i timski rad u odgojno-obrazovnoj domeni osnovne škole

Timski rad i suradnja s članovima skupine su najistaknutije vještine koje su potrebne kako bi se dostigli ciljevi odgojno-obrazovnog rada. Zato je važno da je knjižničar kao pojedinac odgovorna osoba koja ima sustav vrijednosti te posjeduje vještine rada u skupini, vještinu jasnog komuniciranja i pregovaranja i uspješnog surađivanja s osobama drugačijih stavova i vrijednosti. Na taj način suradnja je uspješnija ako se vrijednosti, ciljevi i svrha suradnje poklapaju, a sudionici strpljivo koračaju korak po korak kroz teškoće i planove. U sljedećem potpoglavlju izrazit će se važnost uloge i suradnje knjižničara i stručnih suradnika u neposrednom radu s učenicima koje poboljšava učenje, osigurava stjecanje vještina, razvija čitateljske navike i razvija intelektualni interes učenika. Kreativnost, inovativnost i različitost nastavnih metoda, tehnika i strategija poučavanja u timskom radu i suradnji utječu na uspješnost i postignuće ciljeva knjižničara i njegovih suradnika.

5.1. Uloga i važnost suradnje knjižničara i stručnih suradnika

U svom je članku¹¹ o „Suradnji: kritički čimbenici uspjeha za učenje učenika“ Ken Haycock istražio temu suradnje između nastavnika i učitelja-knjižničara te istaknuo njezinu ključnu ulogu u poboljšanju obrazovanja (učenja) učenika i njezin pozitivan učinak na postignuća učenika, a kao prednosti te suradnje ističe kreativnost učitelja-knjižničara koja se prenosi na učenike, dakle dijeljenje ideja potiče učenike da se uključe u proces učenja. U članku su detaljno opisani dvadesetak čimbenika koji posebno utječu na uspješnu suradnju, a to su čimbenici koji se odnose na šest elemenata: okruženje (povijest suradnje u zajednici; suradnička grupa kao vođa u zajednici; povoljna politička i društvena klima), karakteristike članstva (međusobno poštovanje, razumijevanje, povjerenje za članove organizacije; odgovarajući presjek članova; članovi koji vide suradnju u vlastitom interesu; sposobnost

¹¹ Haycock, Ken. 2007. *Suradnja: kritički čimbenici uspjeha za učenje učenika*. Školske knjižnice diljem svijeta, svezak 13, broj 1, siječanj 2007. 25-35. Škola za knjižnične i informacijske znanosti, Državno sveučilište San José, SAD.

kompromisa), proces i struktura (članovi dijele udio u procesu i ishodu; više slojeva sudjelovanja; fleksibilnost strukture i metoda; razvoj jasnih uloga i smjernica politike; prilagodljivost ili sposobnost suradničke skupine da se održi usred promjena; odgovarajući tempo razvoja), komunikacija (otvorena i česta komunikacija; uspostavljene neformalne i formalne komunikacijske veze), svrha (jasni dostižni ciljevi i zadaci koji se komuniciraju sa svim sudionicima i koji se mogu realno ostvariti; zajednička vizija; jedinstvena namjera), resursi (dovoljno sredstava, osoblja, materijala i vremena; vješto vodstvo). Svrha članka je primijeniti spomenute čimbenike temeljene na školskoj dinamici suradnje nastavnika i učitelja-knjižničara oslanjajući se na rezultate suradnje. Iz toga slijede šest zaključaka:

1. Gdje postoje dugogodišnja očekivanja i tradicija suradnje, tu će nastavnici i učitelji-knjižničari lakše i uspješnije surađivati te će biti smatrani pouzdanim i kompetentnim vođama.
2. Suradnja postaje partnerstvo kada partneri iskazuju međusobno poštovanje, razumijevanje i povjerenje te sklonost kompromisu.
3. Za uspješniju suradnju ključne su jasne uloge partnera, fleksibilno (mješovito) planiranje, predanost, vještina i struktura.
4. Suradničko planiranje programa i poučavanje zahtijevaju obrazovnog i fleksibilnog nastavnika-knjižničara s dobrim međuljudskim vještinama.
5. Nastavni tim ima zajedničku viziju s konkretnim, dostižnim ciljevima i zadacima za nastavnu jedinicu.
6. Nastavnik i učitelj-knjižničar pružaju stručno vodstvo te imaju dovoljno sredstava, osoblja, materijala i vremena te je ključna uloga ravnatelja koji podržava tu suradnju.

Ovih šest zaključaka koje Haycock navodi pomaže u osvještavanju uloge knjižničara kao nastavnika, stručnjaka i suradnika koji kvalitetno i stručno vodi projekte na odgojno-obrazovnoj razini.

U svom članku¹² o „Nastavniku knjižničaru kao posredniku u planiranju suradnje s učiteljima“ Sue C. Kimmel predstavila je rezultate istraživanja (razgovora s učiteljima o suradnji) i literature o suradnji i ulozi nastavnika-knjižničara kao partnera u nastavi s ciljem

¹² **Kimmel**, Sue C. 2012. *Vidjeti oblake: Nastavnik knjižničar kao posrednik u planiranju suradnje s učiteljima*. Školske knjižnice diljem svijeta, svezak 18, broj 1, siječanj 2012. Sveučilište Old Dominion, SAD.

osnaživanja učenika koji koriste vještine, resurse i alate 21. stoljeća, a oni su im posrednici u toj povezanosti između informacijskih potreba i informacijskih izvora i alata. Učitelji, koji su surađivali s nastavnicima-knjižničarima, u razgovoru su istaknuli ulogu nastavnika-knjižničara koja ima znanje i pristup resursima, ulogu učitelja partnera u nastavi, administratora programa, voditelja i stručnjaka za informacije. U članku je tematizirano jednogodišnje istraživanje o suradničkom planiranju nastavnika-knjižničara i tima nastavnika kojim se htjelo razumjeti uloga nastavnika-knjižničara kao posrednika u planiranju suradnje s učiteljima. Glavna pretpostavka bila je da će učenje nastavnika utjecati na učenje učenika te da knjižničar svojim radom s učiteljima pomaže učenicima u povezivanju učenja. Učitelji su istaknuli da su rad, znanje (resursi iz knjižnice: knjige; tehnologija, ciljevi učenja, pedagogija, bolji izbori) i podrška (biti uključen i prisutan u planiranju; otvorenog uma, oluja ideja; izvlačenje materijala i njihova dostava u učionice; pomaganje u ostvarenju ciljeva i za stvaranje jedinica) najvažniji elementi koje nastavnik-knjižničar donosi u planiranje nastave. Kimmel, stoga, zaključuje da učitelji cijene ono što nastavnik-knjižničar zna o resursima, nastavnom planu i program i podučavanju, ali i ono što čini s tim znanjem kroz identificiranje i izvlačenje resursa unaprijed i nakon planiranja, sastajanje radi planiranja s nastavnicima u knjižnici te dijeljenja ideja o tome kako koristiti resurse u učionicama.

U svojoj studiji¹³ o „Daljnjim razumijevanjem suradnje: studija slučaja kako funkcionira s učiteljima i knjižničarima“ Patricia Montiel-Overall ispitala je suradnju nastavnika i knjižničara iz različitih područja stručnosti koji su surađivali u osmišljavanju radionica za stručno usavršavanje za skupinu nastavnika i knjižničara u osnovnim školama. Svrha istraživanja je bilo razumijevanje procesa suradnje nastavnika i knjižničara te vrednovanje procesa suradnje korištenjem predloženog modela suradnje nastavnika i knjižničara. Cilj istraživanja bio je steći uvid u suradnju između nastavnika/odgajatelja i knjižničara te ispitati razumijevanje nastavnika/odgajatelja o suradnji nastavnika i knjižničara kroz njihov rad na suradničkom projektu. Rezultati istraživanja pokazala su da su dijeljenja znanja, izgradnja odnosa i čimbenici koji ih okružuju važni za uspješnu suradnju i poboljšanje obrazovanja. Montiel-Overall ističe problem da u obrazovnom istraživanju (2009.) o važnosti suradnje obrazovanja knjižničari uopće ne spominju kao suradnici te da

¹³ **Montiel-Overall**, Patricia. 2010. *Daljnje razumijevanje suradnje: studija slučaja kako funkcionira s učiteljima i knjižničarima*. Školske knjižnice diljem svijeta, svezak 16, broj 2, srpanj 2010. Škola informacijskih resursa i bibliotekarstva, Sveučilište Arizona, SAD.

učitelji/nastavnici/profesori/odgajatelji nisu imali ili su malo imali iskustva s vrstom knjižničarske suradnje koje su bile predložene za knjižničare 21. stoljeća (suradnja na visokoj razini koja uključuje značajno poznavanje nastavnog plana i programa, standarda za sadržaj na svim razinama razreda i sposobnost zajedničkog planiranja i provedbe nastave) te da je malo nastavnika svjesno potencijalne uloge knjižničara kao sunastavnika.

Montiel-Overall ističe kako je nedostatak vremena jedna od glavnih prepreka suradnji te smanjeni interes za suradnjom nastavnika i knjižničara. Montiel-Overall zaključuje kako bi suradnja nastavnika i knjižničara bila uspješna, ključno je jasno razumijevanje nastavnika/odgajatelja o tome kako i zašto nastavnici i knjižničari trebaju surađivati jer društvena interakcija kroz suradničke aktivnosti poboljšavaju učenje i poučavanje, te grupni rad koji uvijek rezultira većom produktivnošću.

Sva tri članka tematiziraju uspješnu suradnju nastavnika i knjižničara koje uključuje zajedničko planiranje, osmišljavanje, podučavanje i vrednovanje nastavnih događaja za učenike. Kimmel, ali i autor ovo rada, slažu se s Haycockovom definicijom suradnje kao jednog profesionalnog odnosa (ponašanje) nastavnika-knjižničara koje najviše utječe na postignuća učenika.

Kad se knjižničar pridruži skupini učitelja kako bi planirao nastavu, on je u poziciji prenijeti različite ideje i kvalitetne resurse iz prakse knjižničarstva u praksu tih učitelja i tako ostvariti ulogu posrednika. Kimmel i autor ovog rada također smatraju da učitelji cijene suradnju i planiranje nastave s nastavnikom-knjižničarem koje podrazumijeva znanje o resursima i njihova priprema (knjige, stručna štiva i tehnologija) za korištenje, razumijevanje i poznavanje učiteljevog nastavnog plana i programa te davanje ideja, okupljanje svih resursa nastavnicima koje uvelike pomažu ostvariti cilj u nastavi. Montiel-Overall također smatra da je suradnja između učitelja i knjižničara bitan element rada školskog knjižničara jer poboljšava obrazovanje učenika. Svim tim tezama kako uspješnu suradnju ostvariti Haycock odlično obrazlaže s detaljnijim uputama koji čimbenici utječu i potpomažu ostvarivanju ciljeva suradnje nastavnika i knjižničara.

Sva tri članka osvijetlila su perspektivu svojih autora iz istraživanja koje su proveli te doprinijeli tezi da uspješna suradnja nastavnika i knjižničara je moguća ako za to ima volje, uloženo vrijeme i trud pa se rezultati obrazovanja poboljšavaju na svim razinama učenja.

5.2. Uloga i važnost suradnje knjižničara i učitelja u razvijanju kulture čitanja

Knjižničar je središnja osoba koja u osnovnoškolskom obrazovnom sustavu organizira i potiče razvoj novih projekata koje utječu na promjenu društvenog konteksta čitanja. Knjižnica je središnje mjesto koje korisnicima (učiteljima, učenicima, stručnim suradnicima) omogućuje posudbu knjižne građe, pristup časopisima, audiovizualnoj i elektroničkoj građi, edukativnim igrama i igračkama te korištenje interneta. Knjižničar može u knjižnici organizirati zanimljive događaje za korisnike (učenike, suradnike) poput radionica pričanja priča, čitanja i lutkarskih predstava. Knjižničar na različite načine sudjeluje u promicanju čitanja i čitateljske kulture u školi, u obitelji i u društvu uopće. Proces razvijanja navike čitanja počinje od najranije djetetove dobi te se potiče kroz cijeli obrazovni ciklus.

Profesorica Visinko provela je istraživanje kako bi suradnja učiteljima i školskim knjižničarem mogla pridonijeti nastavi čitanja i razvijanju čitateljskih navika učenika kroz predložene aktivnosti:

- češći posjeti školskoj knjižnici koji postaju učenicima navika te njihovo češće sudjelovanje u organiziranoj radionici, čitaonici i igraonici čitanja te sličnim projektima poticanja čitanja
- književni kvizovi i natjecanja koja budi radoznalost za knjige i motivaciju za čitanjem novih i starih vrijednih knjiga koji ne uključuju obavezna djela za cjelovito čitanje
- češći književni susreti s književnicima i drugim gostima koji čitaju, pišu i interpretiraju različite književne i neknjiževne tekstove (novinari, glumci, radijski i televizijski djelatnici)
- češće provođenje razgovora s učenicima o njihovom slobodnom izboru knjiga za samostalno čitanje te češće istraživanje učeničkih interesa za čitanje
- proširivanje sadržaja i programa koje knjižnica nudi (izložbe radova, knjiga, interpretacija najčitanijih knjiga) te opskrbljivanje knjižnice suvremenijom literaturom koja je u skladu s učeničkim interesom
- češće objave preporuka za čitanje knjiga koja nisu na popisu obaveznih naslova za cjelovito čitanje
- organiziranje čitateljskog kluba koji bi okupio ljubitelje čitanja knjiga te dijelio iskustva čitanja, predstavljanje novih knjiga kroz pisanja kritika i recenzija književnih naslova

- organiziranje različitih aktivnosti koja potiču čitanje iz užitka (lov na knjigu, društvene igre za pročitane knjige, književne izazove i slično)
- organiziranje programa gledanja filmova snimljenog prema pročitanoj književnoj predlošku
- organiziranje sajma rabljenih knjiga (*Zamjeni knjigu*), akcije (*Darujmo knjigu*)
- organiziranje izbora za najboljeg čitatelja, književnih djela, slikovnica, knjige mjeseca
- organiziranje kutka za čitanje s ponudom zanimljivih knjiga i časopisa za djecu i mlade
- organiziranje družine mladih knjižničara (Visinko, 2014: 146).

Spomenute aktivnosti knjižničar ne organizira sam, već u suradnji s učiteljima i drugim suradnicima. Timskim radom knjižničar uspijeva ostvariti ciljeve programa i projekata poticanja čitanja. Katica Tadić u knjizi „Rad u knjižnici“ ističe kako organiziranje izložbe knjižnične građe, književne večeri i predstavljanje različitih izdanja, objave o novoj građi još su jedne metode kojim se potiče korištenje knjižnične građe i usluga te stvaranje čitateljskih navika te poziv novim korisnicima da posjete knjižnicu (Tadić, 1994: 152). Knjižničar u suradnji s učenicima i učiteljima realizira u sklopu nastave sve elemente obaveznog programa prema razrednim odjelima rezerviranim za predmet Hrvatski jezik.

Knjižničar odrađuje nastavne teme prema obaveznom programu koji je detaljno opisan u „Nastavnom planu i programu za osnovnu školu“, a ovdje je sažeto prikazan u tabličnom obliku koje su autorice priložile u knjizi „Školska knjižnica – korak dalje“ (Kovačević i sur., 2004: 37-39):

razred	Obvezatni program
1. razred	<ul style="list-style-type: none"> - učenika upoznati sa školskim knjižničarom i ponašanjem u knjižnici - naučiti ih razlikovati knjižnicu od knjižare - upoznati ih s izvorima učenja i znanja i njihovoj svrsi - naučiti ih posuđivati, čuvati i vraćati knjige na vrijeme - pokazati razlike između knjiga (slikovnica, rječnik, knjiga)
2. razred	<ul style="list-style-type: none"> - učenik treba znati prepoznati i imenovati dječje časopise (naslovnica) - razlikovati dječji tisak od dnevnoga tiska i časopisa

	<ul style="list-style-type: none"> - znati prepoznati rubriku i odrediti je li sadržaj poučan/zabavan (poučno-zabavni list) - razlikovati časopise prema vremenu izlaženja (tjednik, mjesečnik) - stjecati naviku čitanja dječjih časopisa
3. razred	<ul style="list-style-type: none"> - učenik treba znati imenovati osobe koje su važne za nastanak knjige (autor, ilustrator, prevoditelj), te prepoznati dijelove knjige (naslovna stranica, sadržaj, bilješka o piscu, izdanje, nakladnik) i podatke u knjizi - učenik treba svladati samostalno čitanje književno-umjetničkih tekstova i poznavati aktivnosti knjižnice radi poticanja čitanja i uporabe knjižnice u učenju i kreativnom korištenju slobodnoga vremena
4. razred	<ul style="list-style-type: none"> - učenik treba upoznavati referentnu zbirku (enciklopedija, leksikon, rječnik, pravopis, atlas) i načine njezine uporabe u svrhu proširivanja znanja - treba znati prepoznati referentnu zbirku na različitim medijima, te znati pronaći, izabrati te primijeniti informaciju - treba naučiti razlikovati književno-umjetnička djela, popularno-znanstvena i stručnu literaturu te stjecati naviku služenja znanstveno-popularnim tekstom
5. razred	<ul style="list-style-type: none"> - raspored knjiga u knjižnici - naučiti kako pronaći željenu knjigu (katalog) - najbitniji podaci o knjizi - časopisi i novine - naučiti kako voditi bilješke za vrijeme čitanja knjige - sat lektire u školskoj knjižnici
6. razred	<ul style="list-style-type: none"> - uporaba abecednog kataloga - časopisi i listovi - sat lektire u školskoj knjižnici - razumjeti povezanost školske knjižnice s ostalim knjižnicama
7. razred	<ul style="list-style-type: none"> - služenje stručnom literaturom pri obradi zadane teme - upoznavanje raznih leksikona i enciklopedija

	<ul style="list-style-type: none"> - učenik treba znati citirati, pronaći citat i uporabiti ga, usvojiti citiranje literature pri izradbi referata i zadaća istraživačkoga tipa, razumjeti važnost i svrhu pravilnoga citiranja literature u tijeku pisanja samostalnoga rada, te usvojiti pojam autorstva (poštovati intelektualno vlasništvo u uporabi i kreiranju informacija) - treba znati pretraživati fondove knjižnica putem e-kataloga (on-line katalogi) - treba znati razlikovati tiskani i elektronički časopis
8. razred	<ul style="list-style-type: none"> - čitanje časopisa, dnevnih listova, stripova... - samostalna uporaba jezičnih priručnika i rječnika - redovito praćenje tiska prema osobnom zanimanju - naslovi novih knjiga - pristup katalogima

Sažeti tablični prikaz tema koje knjižničar u obaveznom programu treba obraditi u sklopu nastave i na taj način koristi priliku da učenike potiče na razvijanje kulture čitanja i korištenja knjižničarskih usluga i češće posjećivanje prostora knjižnice za potrebe učenja, istraživanja (pisanje referata) ili privatnih razloga (čitanje iz užitka).

5.3. Značajke i aktivnosti suradnje knjižničara i suradnika u projektu poticanja čitanja prema kazivačima iz prakse

Metodom kvalitativnog razgovora s knjižničarkom i učiteljicom hrvatskog jezika o suradnji na projektima poticanja čitanja istražila se kvaliteta i postojanje suradnje te rezultati aktivnosti u razvijanju kulture čitanja učenika. Istraživanje se temeljilo na dvije skupine pitanja koje su bile povezane uz temu suradnje osnovnoškolskog knjižničara s učiteljima i stručnim suradnicima u osnovnoj školi i drugom temom kako se ta suradnja ostvaruje u projektima poticanja čitanja. U istraživanju sudjelovalo je pet osoba, tri diplomirane knjižničarke i dvije profesorice hrvatskog jezika. Istraživanje je bilo potaknuto tezom kako u odgojno-obrazovnoj instituciji, kao što je osnovna škola, suradnja knjižničara s učiteljima i stručnim suradnicima varira te se o njoj previše ne govori, ne potiče, pa tako se ni ne ostvaruje često. Kao odgovor na tu tezu, u radu su ponuđeni odgovori na koje bi načine knjižničar mogao surađivati, s kime

može surađivati, posebice na projektima poticanja čitanja, što je potrebno da suradnja i projekti poticanja čitanja budu što uspješniji. Knjižničari i učitelji hrvatskog odgovorili su na pitanja o toj problematici te ponudili svoja rješenja iz konkretnih primjera i prakse te stavova kojih se vode u radu kako bi održali profesionalnost i ostvarili uspjehe na osobnoj i profesionalnoj razini razvoja koja je usko povezana uz rad u odgojno-obrazovnoj instituciji.

5.3.1. Parametri uspješnije suradnje knjižničara, učitelja i stručnih suradnika

Intervjuirana osoba odgovarala je na pitanja u prvoj skupini pitanja koja se odnosila na suradnju u konkretnoj školi, opisivala je kakva je suradnja s kolegama i na koje se načine ostvaruje u njezinoj školi; isticala je osobe s kojima knjižničar može surađivati te opisivala na koje načine bi projekt poticanja čitanja mogao biti realiziran uspješnije; odgovorila je kako bi se ta suradnja knjižničara i učitelja (posebno predmetne nastave, odnosno nastave svih predmeta, mogla više potaknuti, baš u projektima čitanja; izrekla je mišljenje o tome što je potrebno za uspješniju suradnju knjižničara i učitelja u provođenju projekata, konkretno u projektu poticanja čitanja; opisivala je način na koji uspješnost suradnje ovisi ponajprije o motiviranosti i usklađenosti suradnika i knjižničara; prikazala je važnost i potrebu stalnog stručnog usavršavanja knjižničara, ali i suradnika (učitelja, učitelja hrvatskog i drugih stručnih suradnika) kako bi suradnja i rad na projektu poticanja čitanja bio što uspješnije ostvaren.

Na sljedećim primjerima kolegica u kroatističkoj i knjižničarskoj struci otkrit će se situacija i suradnja koja je aktualna u određenim osnovnim školama, na koji se način ostvaruje suradnja školskih knjižničara i učitelja hrvatskog jezika te kakva je njihova uloga u projektima poticanju čitanja.

Draženka Stančić¹⁴, radi u OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec kao stručna suradnica izvrsna savjetnica školska knjižničarka te na Edward Bernays Visokoj školi za komunikacijski menadžment kao voditeljica knjižnice. Knjižničarka Stančić kaže da „suradnja između učiteljica hrvatskog jezika i škole postoji ako ju ona pripremi i predloži, ali puno bolju suradnju ima s učiteljima drugih predmeta (Povijest, Geografija, Biologija, Vjeronauk, Informatika, Njemački jezik, Engleski jezik) i učiteljicama razredne nastave jer s njima u suradnji provodi čitanje s razumijevanjem, informacijsko čitanje, kulturne događaje, natjecanja, projekti,

¹⁴ Usp. biografiju na 65 str. rada.

jednostavne aktivnosti poticanja čitanja¹⁵. Njezina kolegica Rahela Frelih¹⁶ je diplomirana knjižničarka koja radi u OŠ Petra Zrinskog u Zagrebu. Knjižničarka Frelih aktivno surađuje na mnogim projektima za poticanje čitanja s učiteljicama razredne i predmetne nastave te sa stručnim suradnicima i knjižničarima drugih škola. Profesorica hrvatskog Dijana Grbaš Jakšić¹⁷ radila je u tri škole i ističe da tek sada ima priliku ostvariti suradnju s knjižničarkom, kolegicom Frelih (u sklopu Tima za kvalitetu škole odradile su anketu roditelja i učenika o navikama čitanja i predstavile rezultate na stručnim skupovima). U OŠ Darda izvrsno surađuju knjižničarka Nataša Mesić Muharemi¹⁸ i profesorica hrvatskog Branka Horvat¹⁹ u pripremi sata za obradu djela za cjelovito čitanje, kada je učenicima u knjižnici dostupno mnoštvo novih naslova suvremenih pisaca. Za takvu je suradnju važno da postoji dobra volja i želja za suradnjom, što u slučaju spomenutih kolegica postoji s obje strane što je i rezultiralo odličnom suradnjom.

Projekti poticanja čitanja su zahtjevni i potrebno je da knjižničar organizira tim suradnika koji će mu pomoći u realizaciji projekta. Profesorica Horvat i knjižničarka Mesić Muharemi smatraju da se projekti poticanja čitanja trebaju i mogu provoditi u suradnji sa svakim predmetnim učiteljem²⁰. Dok profesorica Horvat kaže da surađuju najviše s povjesničarima i geografima jer lako koreliraju i integriraju nastavne sadržaje obrađujući iste ili slične teme, knjižničarka Mesić Muharemi ističe svoju suradnju s učiteljicom biologije pišući scenarije za kratke animirane filmove i snimajući ih²¹. Knjižničarka Frelih surađuje s pedagogom i defektologom u dogovoru oko narudžbe knjiga za lako čitanje koje su prilagođene djeci s poteškoćom u čitanju te predlaže aktivnost čitanja bilo kojeg teksta prvih deset minuta sata svakog predmeta jer se čitanje ne tiče samo Hrvatskog već svi predmetni i razredni učitelji mogu, ako žele, umetnuti čitanje kao sastavni dio nastave²². Profesorica Grbaš Jakšić ukazuje na poteškoću da su neki kolege susretljiviji od drugih pa je konkretno, mogla je surađivati s kolegom povjesničarem (koji je tada mijenjao kolegu koji je radio na neodređeno) obrađujući djelo za cjelovito čitanje „Dnevnik Anne Frank“ i Drugi svjetski rat, zatim suradnja s

¹⁵ Usp. vl. rkp. 4 Jakšić, 2022d: 58

¹⁶ Usp. biografiju na 65 str. rada.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto

¹⁹ Isto

²⁰ Usp. vl. rkp. 1 Jakšić, 2022a: 30

²¹ Isto.

²² Usp. vl. rkp. 4 Jakšić, 2022d: 58

učiteljicom likovnog kada su učenici nakon pogledanog filma „Surogat“ na satu likovnog crtali glavnog lika²³. Knjižničarka Stančić ističe kako i kod projekta i programa poticanja čitanja treba surađivati s književnicima i stručnjacima za čitanje, s autorima popularno-znanstvenih sadržaja jer zbog interesa učenika, tekstovi trebaju biti različiti, a ne samo beletristički pa bi škola trebala imati poseban program, skriveni kurikulum koji će provoditi svi učitelji i školski knjižničari zajedno²⁴.

Na temelju kazivanih primjera iz prakse izvodi se zaključak da se suradnja knjižničara i učitelja može realizirati i s kolegama suradnicima, učiteljima predmetne i razredne nastave te gostujućih stručnjaka. Knjižničar kao informacijski stručnjak i njegovi suradnici su različitih osobnosti, sposobnosti i talenata i svatko od njih može pridonijeti u suradnji i razvoju planiranih programa i projekata radeći u onom području koje mu je poznato i u čemu je dobar, ali je potrebna i kompatibilnost kolega koji surađuju.

Primjeri iz prakse ukazuju na činjenicu kako knjižničar lakše i češće surađuje (posebno na projektima poticanja čitanja, ali i drugih projekata) s razrednim učiteljima zbog fleksibilnijeg rasporeda te otvorenosti, susretljivosti i prilagodljivosti kolega iz razredne nastave. Kolegice knjižničarke i profesorice hrvatskog pokušale su dati odgovor na pitanje kako potaknuti češću suradnju knjižničara i učitelja (posebno predmetnih koji su često zatvoreni i nepristupačni kada se otvori prilika za određeni projekt). Knjižničarka Stančić kaže da je za uspješniju suradnju potrebno imati motivaciju, međusobnu podršku, podršku ravnatelja, suradljive kolege koji će biti spremni zajedno planirati, provoditi i vrednovati provedeno, te dogovor o pravilnoj količini zaduženja da ne dođe do sagorijevanja na poslu²⁵. Smatra da mora postojati volja za suradničkim aktivnostima, a sama predlaže nekoliko zanimljivih aktivnostima koje se mogu ostvariti u suradnjama kao što su zasebne radionice, debate, tribine, susreti s književnicima i stručnjacima za određene teme koje interesiraju učenike, natjecanja (npr. u čitanju), natječaji u pisanju na neku temu, umjetničke prerade književnih djela i njihovi medijski zapisi, problemski satovi, istraživačka nastava s proučavanjem informacija na različitim medijima, susreti s književnicima i glumcima, jednostavne aktivnosti poticanja čitanja i slično²⁶. Dok knjižničarka Mesić Muharemi ističe kako surađuje s drugima na vlastiti poticaj iako je prije u HNOS-u bilo izričito navedeno da se neke aktivnosti odrađuju u knjižnici, a u aktualnom kurikulumu je to samo

²³ Usp. vl. rkp. 2 Jakšić, 2022b: 40

²⁴ Usp. vl. rkp. 3 Jakšić, 2022c: 48

²⁵ Isto.

²⁶ Isto

preporuka, pa mnogi učitelji ignoriraju prijedlog i nastavu odrađuju sami, s druge strane, njezina kolegica Horvat predlaže aktivnosti za poticanje čitanja u knjižnici (motivacijski sati čitanja kao sati pripreme za čitanje novog književnog djela u knjižnici; izrada mamaca za popularizaciju suvremenih i klasičnih literarnih djela: kratke videonajave; društvene i komunikacijske igre, zvučni zapisi, kvizovi i slično).²⁷ Profesorica Grbaš Jakšić smatra da je knjižnica okosnica škole te da bi ju kolege svih predmeta trebali doživljavati kao maticu od koje sve informacije, literatura i suradnje kreću (primjerice, kolegica razredne nastave zanimala se za popis djela za cjelovito čitanja predmetne nastave koju je profesorica Grbaš Jakšić osuvremenila na temelju istraživanja koje je provela u suradnji s knjižničarkom)²⁸. Zbog tog iskustva, knjižničarka Frelih smatra da je za suradnju, osim kompatibilnosti, bitna otvorena komunikacija o potrebama i željama (učitelji bi trebali prilaziti knjižničaru s idejama i prijedlozima te tražiti pomoć bez ustručavanja) te predlaže kako bi trebalo organizirati županijske stručne skupove knjižničara, učitelja i stručnih suradnika koji bi jasnije podvukli zajedničke korelacije, moguće suradnje i teme koje ih povezuju jer puno ljudi za to ne zna niti ima vremena, motivacije ni energije da razmišlja o tome²⁹.

Za češću i otvoreniju suradnju knjižničara i učitelja, pogotovo predmetne nastave, potrebno je više segmenata na koje se više ili manje može utjecati ako za to postoji želja i dobra ideja. Intrinzična motivacija preuzima glavnu riječ jer je vidljivo iz prakse da mnogi obrazovni radnici nisu motivirani na preuzimanje dodatnih aktivnosti, pa čak ni zbog skupljanja bodova i napredovanja (što znači i veća plaća). Samo iskrenom i sebičnom željom da se ostvare projekti koji su suradnicima zanimljivi i u skladu s interesima i želja učenika suradnje se otvaraju, ali je za to potrebno odvojiti vrijeme te raspisati dobar plan po etapama i raspodjelu uloga (tko preuzima koji do zadatka) kako bi se suradnja što uspješnije i ugodnije ostvarila.

²⁷ Usp. vl. rkp. 1 Jakšić, 2022a: 30

²⁸ Usp. vl. rkp. 2 Jakšić, 2022b: 40

²⁹ Usp. vl. rkp. 4 Jakšić, 2022d: 59

5.3.2. Parametri uspješnijih projekata poticanja čitanja na temelju suradnje knjižničara, učitelja i stručnih suradnika

U drugom dijelu istraživanja, u razgovoru s knjižničarkama i profesoricama hrvatskog jezika pokušalo se odgovoriti na sljedeća pitanja: na koje sve načine knjižničar i nastavnik mogu utjecati na razvijanje učeničke kulture čitanja; kako se kroz praksu može dokazati da suradnja knjižničara i učitelja utječe na postizanje veće razine čitanja; koji su prijedlozi aktivnosti koji pridonose nastavi čitanja i razvijanju čitateljske navike učenika; kako knjižničar kao informacijski stručnjak pridonosi boljoj suradnji na projektu poticanja čitanja, a kako učitelj hrvatskog kao stručnjak u svom području; koje metode rada knjižničar i učitelj mogu primijeniti u poticanju čitanja kod djece s poteškoćom u čitanju, koje su prednosti, a koji nedostaci u provedbi projekata poticanja čitanja?

Planirajući projekt poticanja čitanja knjižničar i suradnici planiraju etape izvedbe zadataka određujući uloge svakog suradnika te pomno promišljajući o željama i interesima učenika te smišljaju mnoge načine i aktivnosti poticanja čitanja. Profesorica Grbaš Jakšić surađivala je s knjižničarkom Frelih na istraživanju čitateljskih navika roditelja i učenika kako bi popis djela za cjelovito čitanje obogatila novim naslovima koje su učenicima zanimljivi te tako ih motivirale da češće dolaze u knjižnicu i posuđuju knjige za čitanje iz užitka. Zbog potresa, škola im je razdijeljena na nekoliko lokacija, ali bi rado vratile satove poticanja čitanja u knjižnicu gdje učenici mogu ugodno sjediti na sjedalicama u krugu, okruženi knjigama imati uvodni sat motivacije za čitanje lektire ili neke druge zanimljive aktivnosti poput monologa sa štapnom lutkom, lektire iz vrećice, društvenih igara, prezentacije knjige, plakate, stripove, stop animacije o knjizi, lažni *Facebook* profili likova, repanje pjesama i slično.³⁰ Knjižničarka Stančić predlaže mnoge mogućnosti koje mogu utjecati na razvijanje učeničke kulture čitanja, te navodi one koji mogu biti dobar poticaj i ideja za mnoge buduće suradnje - mogu se organizirati zajednički čitateljski klub ili društvo; čitateljski blogovi i argumentirani izbori najboljih knjiga na mjesečnoj razini; natjecanja vezana uz čitanje, ne nužno samo knjiga i beletristike; posvojeni pisac; knjiga kružilica; knjigolista; razredna najknjiga; promotori čitanja; najčitatelj; pjesma mjeseca; knjiga mjeseca; knjigomjer; radionica pisanja; literarni natječaj; fotografski natječaj; učiteljska knjigolista; SF knjige u knjižnici; knjigoblog; web

³⁰ Usp. vl. rkp. 2 Jakšić, 2022b: 40

stranica pisca ili knjige; profil lika iz lektirne knjige ili povijesne ili mitske osobe, izumitelja na društvenoj mreži; digitalni pričostrip; (digitalni) straničnik; lektirni *escaperoom*; videonajava o knjizi po izbor; e-poster ili e-knjiga o nekom fenomenu iz STEM predmeta pri čemu se koristi neki priručnik iz knjižnice i mrežni izvori; pisanje priče ili SF priče s temom obnovljivih energija; problemski i istraživački zadaci iz pojedinih predmeta; rad na informacijskom čitanju individualno ili s manjom grupom učenika itd.³¹ Knjižničarka Mesić Muharemi ističe kako je potrebno konstantno učenike podsjećati na važnost čitanja i približiti im tu aktivnost pripremajući zabavne materijale, korištenjem zanimljive literature i nove tehnologije i biti u toku s modom koja mlade zanima, a njezina kolegica Horvat upućuje da treba i roditelje poticati na čitanje i na roditeljskim sastancima jer su oni učenicima prvi uzori od malena kada počinje interes za knjigom³².

Suradujući na zajedničkom projektu knjižničar i učitelj određenog predmeta mogu utjecati na razvijanje ueničke čitalačke pismenosti. Knjižničarka Frelj ističe suradnju s učiteljicom biologije koja je održala predavanje, nakon kojeg su učenici s knjižničarkom odradili četiri radionice (koja je uključivala šetnju školskim dvorištem, skupljanje uzoraka drveća i bilja, rješavanja zadataka o biljkama koristeći enciklopedije, izlaganje o biljkama i izrada razrednog herbarija) u kojima su učenici rado sudjelovali jer su im zadaci objavljeni u etapama i na zanimljiv način³³. Knjižničarka Mesić Muharemi iskazala je želju da sljedeće školske godine napravi *Instagram* profil na kojem će učenici samo kreirati priče ili stavljati slike povezane uz čitanje i knjige koje ih interesiraju.³⁴

U projektima za poticanje čitanja važno je osvrnuti se i na pristup učenicima koji imaju poteškoće u čitanju, pa s knjižničarem u projektu suraduje i logoped kao stručnjak za takav rad. Knjižničarka Stančić kaže da tek uz suglasnost, superviziju i edukaciju koju bi kolegica logopetkinja napravila, a knjižničar bi se uključio provodeći neku od predloženih metoda³⁵. Profesorica Grbaš Jakšić predlaže da se ovisno o vrsti teškoće pojednostave zadaci, npr. ako učenici imaju disleksiju, učitelj im skрати popis djela za čitanja, a ako se radi o učenicima s prilagođenim programu onda oni imaju jednu ili dvije knjige na popisu koju trebaju pročitati po polugodištu³⁶. Kad učenici odrađuju kreativni lektirni zadatak onda se i djeca, koja imaju

³¹ Usp. vl. rkp. 3 Jakšić, 2022c: 48

³² Usp. vl. rkp. 1 Jakšić, 2022a: 30

³³ Usp. vl. rkp. 4 Jakšić, 2022d: 59

³⁴ Usp. vl. rkp. 1 Jakšić, 2022a: 30

³⁵ Usp. vl. rkp. 3 Jakšić, 2022c: 48

³⁶ Usp. vl. rkp. 2 Jakšić, 2022b: 40

poteškoća u čitanju, rado uključuju, odrađujući zadatak u skladu sa svojim mogućnostima. Osim toga, kada im se omogući prilika da čitaju knjigu po izboru, onda će ju zaista i pročitati s interesom i željom da na satu lektire predstavi svoj izbor za čitanje.

I na kraju, važno je osvijestiti prednosti i nedostatke sudjelovanja u projektima za poticanje čitanja, kako bi se promišljalo o rezultatima i uočilo područje poboljšanja samog projekta. Knjižničarka Stanka ističe nekoliko prednosti i nedostataka projekata koje je provela u školi, a su prikazani u tabličnom obliku³⁷:

<i>Tulum s(l)ova (TS)</i>	<i>Daj šapi glas! (DŠG)</i>	<i>Slikuljica</i>
<p><u>Prednosti:</u></p> <p>osjećaj zajedništva, stvaranja pozitivnih osjećaja prema čitanju naglas iz užitka do mjere u kojoj učenici postaju ambasadori čitanja naglas u lokalnoj zajednici i medijima.</p>	<p>Postoji želja da se nauči više o ljubimcima, posebice napuštenima, pa se istražuje problem traženjem informacija, predlažu se kvalitetna rješenja i učenici uz poticanje informacijskog čitanja postaju odgovorni građani i mijenjaju zajednicu u način postupanja prema ljubimcima.</p>	<p>Daroviti učenici prilagođavaju književno djelo učenicima s teškoćama u čitanju i razumijevanju, rezultat je objavljena knjiga koju koriste takvi učenici diljem Hrvatske – Šenoine „Povjestice“.</p>
<p><u>Nedostatak:</u> jednim projektom ne može se obuhvatiti sva složenost problematike poticanja čitanja, niti uračunati socijalne faktore koji mogu utjecati na razvoj čitateljske vještine; projekti imaju vremensku ograničenost.</p>		

Knjižničarka Mesić Muharemi ističe nedostatak vremena kao glavni nedostatak jer je plan i program dosta opširan i ne ostavlja previše vremena za bavljenje projektima, a ako se učitelji ipak i odluče realizirati projekt, onda dio nastave uvijek trpi ili se projektni zadatak mora raditi u slobodno vrijeme, ali zato učenici dobivaju širinu sadržaja i paletu zanimljivih aktivnosti koje kreativno odrađuju surađujući u skupini koristeći znanja IKT-a.

Projekti poticanja čitanja pridonose učeničkom snalaženju u svijetu, čitanje je temeljna aktivnost bez koje se djeca ne mogu učiti niti mogu razvijati ostale jezične djelatnosti.

³⁷ Usp. vl. rkp. 3 Jakšić, 2022c: 48

Nedostatak projekta može biti situacija u kojoj je zadatak čitanja dosadan i naporan učeničkom umu te ne budi zainteresiranost i volju za rad i sudjelovanje u aktivnosti.

6. Zaključak

Osnovnoškolski knjižničar uključen je u proces odgoja i obrazovanja pa je njegova uloga i suradnja s drugim suradnicima važna da dostigne kvalitetnu razinu i najbolja rješenja kako bi se ostvarila uspješna i kvalitetna odgojno-obrazovna djelatnost u okviru obrazovne institucije posredstvom knjižničara kao stručnjaka u području knjižničarke i nastavne domene. Ovim radom predstavljene su najbitnije vještine i kompetencije koje odlikuju kvalitetnog i suradljivog knjižničara koji u nastavničkom timu i timu školskih suradnika utječe na uspješnije odgojno-obrazovne rezultate. Važno je da nastavnici, stručni suradnici i ravnatelj osvijeste važnost i ulogu knjižničara u nastavnom procesu, organizacije knjižnice, ali i organizacije kulturnih i društvenih događaja te da surađuju međusobno u obrazovnoj ustanovi gdje se pruža mogućnost učenicima da razvijaju svoje kreativne potencijale te da rastu, razvijaju se i uče na nov i zanimljiv način koju knjižničar unosi svojim kreativnim i zanimljivim projektima.

Za poboljšanje nastavnog procesa u sustavu odgoja i obrazovanja nužna je suradnja svih stručnih članova obrazovne institucije. U osnovnoškolskoj domeni odgoja i obrazovanja djeluju i međusobno surađuju učitelji, stručni suradnici (pedagog, psiholog, edukacijski rehabilitator), knjižničar i ravnatelj. Stoga je važno da je suradnja kvalitetna, čvrsta, organizirana i strateški isplanirana kako bi ostvarila odgojno-obrazovne ciljeve školske ustanove. U tome projekti trebaju aktivno sudjelovati svi članovi odgojno-obrazovne ustanove kvalitetno pridonoseći svojim profesionalnim kvalitetama i kompetencijama.

7. Literatura

A. Knjige i časopisi

Banek Zorica, Mihaela; **Kovačević**, Dinka; **Lasić-Lazić**, Jadranka; **Lovrinčević**, Jasmina. 2005. *Znanjem do znanja : prilog metodici rada školskog knjižničara*. Zavod za informacijske studije, knjiga 16. Zagreb.

Čitanje – obaveza ili užitak : zbornik. 2009. Knjižnice grada Zagreba. Zagreb

Domović, Vlatka. 2011. *Učiteljska profesija i profesionalni identitet učitelja*. // U: *Učitelji i njihovi mentori*. Vizek Vidović, Vlasta, ur. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Zagreb. 11-37 str.

Haycock, Ken. 2007. *Suradnja: kritički čimbenici uspjeha za učenje učenika*. Školske knjižnice diljem svijeta, svezak 13, broj 1, siječanj 2007. 25-35. Škola za knjižnične i informacijske znanosti, Državno sveučilište San José, SAD.

IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. 2016. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

Jozić, Ruža; **Pavin Banović**, Alta. 2019. *Od knjige do oblaka : informacijsko-medijski odgoj i obrazovanje učenika*. Alfa. Zagreb.

Kimmel, Sue C. 2012. *Vidjeti oblake: Nastavnik knjižničar kao posrednik u planiranju suradnje s učiteljima*. Školske knjižnice diljem svijeta, svezak 18, broj 1, siječanj 2012. Sveučilište Old Dominion, SAD.

Kovačević, Dinka; **Lovrinčević**, Jasmina. 2012. *Školski knjižničar*. Zavod za informacijske studije, knjiga 21. Zagreb.

Kovačević, Dinka; **Lasić-Lazić**, Jadranka; **Lovrinčević**, Jasmina. 2004. *Školska knjižnica – korak dalje*. Zavod za informacijske studije, knjiga 13. Zagreb.

Kyriacou, Chris. 2001. *Temeljna nastavna umijeća*. Educa, nakladno društvo, d.o.o. Zagreb

Montiel-Overall, Patricia. 2010. *Daljnje razumijevanje suradnje: studija slučaja kako funkcionira s učiteljima i knjižničarima*. Školske knjižnice diljem svijeta, svezak 16, broj 2, srpanj 2010. Škola informacijskih resursa i bibliotekarstva, Sveučilište Arizona, SAD.

Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. PDF. 2017. Zagreb. Pristupljeno: 14. 6.2022. ULR: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje//Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja%20od%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>

Nastavnom planu i programu za osnovnu školu. (NN 102/2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. 15.9.2006.)

Programom Rodeni za čitanje - Godina čitanja nastavlja se i u 2022. Pristupljeno: 14. 6.2022. URL: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/programom-rodjeni-za-citanje-godina-citanja-nastavlja-se-i-u-2022/21694>

Schultz-Jones, Barbara; **Oberg**, Dianne. 2016. *IFLA-ine smjernice za školske knjižnice*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

Standard za školske knjižnice (NN 34/2000. Ministarstvo prosvjete. 29.3.2000.)

URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (2012-12-02)

Tadić, Katica. 1994. Rad u knjižnici. Naklada Benja. Opatija.

Visinko, Karol. 2014. *Čitanje – poučavanje i učenje*. Školska knjiga. Zagreb.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi : pročišćeni tekst zakona. (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20 na snazi od 30.05.2020.)

Šredl, V. Suradnja školskog knjižničara i učitelja hrvatskog jezika u pripremi učenika za čitanje lektirnog djela. //Zbornikradova/16. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske; Zagreb: Zavod za školstvo Republike Hrvatske; Rijeka: Prva sušačka gimnazija, 2005.

B. Internetske stranice

bibliotekar. *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 11. 6. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7464>>.

Carnet Loomen. Pristupljeno: 12. 6. 2022. ULR: <https://loomen.carnet.hr/>

ECTS Informacijski paket za akademsku godinu 2021. / 2022. – smjer bibliotekarstvo

Pristupljeno: 11. 6.2022. ULR: <https://theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Index/1170>

Osnovne informacije o studiju kroatistike. Pristupljeno 11. 6.2022.

ULR: <http://kroat.ffzg.unizg.hr/index.php/za-buduce-brucose-osnovne-informacije-o-studiju>

Projekti školskih knjižnica. Pristupljeno: 14. 6.2022.

ULR: <https://sites.google.com/view/skolskek-u-godinicitanja/projekti-%C5%A1kolskih-knji%C5%BEni%C4%8Dara>

Školske knjižnice u Godini čitanja. Pristupljeno: 14. 6.2022.

URL: <https://sites.google.com/view/skolskek-u-godinicitanja/home>

učitelj. *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

Pristupljeno 11. 6. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62934>>.

C. Vlastiti rukopisi

VI. rkp. 1 Jakšić. 2022a. Razgovor s kazivačicama (knjižničarka Nataša Mesić Muharemi i učiteljica hrvatskog jezika Branka Horvat)

VI. rkp. 2 Jakšić. 2022b. Razgovor s kazivačicom (učiteljica hrvatskog jezika Dijana Grbaš Jakšić)

VI. Rkp. 3 Jakšić. 2022c. Razgovor s kazivačicom (knjižničarka Rahela Freljih)

VI. Rkp. 4 Jakšić. 2022d. Razgovor s kazivačicom (knjižničarka Draženka Stančić)

8. Prilozi

Priloženi su prijepisi razgovora na temu suradnje i projekta poticanja čitanja u osnovnoj školi s knjižničarkama i učiteljicama hrvatskog jezika. Citiranje je provedeno prema oznakama za vlastiti rukopis zapisivačice (autorice rada) u obliku: vl. ruk. broj prezime. godina(slovo po abecedi ako ima više tekstova iste godine).

9.1. Razgovor s knjižničarkom Natašom Mesić Muharemi i učiteljicom hrvatskog jezika Brankom Horvat³⁸

**Knjižničarka Nataša Mesić Muharemi i
učiteljica hrvatskog jezika Branka Horvat (OŠ Darda)**

Suradnja

Po Vašem mišljenju i pogledu, opišite kakva je suradnja učitelja i knjižničara te na koje se načine ostvaruje u Vašoj školi?

Nataša (knjižničarka): Ja, kao knjižničarka, vrlo sam zadovoljna suradnjom s učiteljima u svojoj školi. Kada god spomenem da bismo mogli nešto napraviti, u nečemu sudjelovati, učitelji se odmah slože i uvijek imam nekoliko učitelja na raspolaganju za sudjelovanje u projektu ili aktivnostima. Naravno da bi to uvijek moglo biti i više i bolje, ali ipak treba imati razumijevanja i za njihov raspored te plan i program pa ponekad nije moguće sve realizirati, iako postoji dobra volja s obje strane. U našoj je školi problem i što imamo nastavu u dvije smjene pa nisam uvijek u smjeni s određenim razredom.

³⁸ Vl. rkp. 1 Jakšić. 2022a. Razgovor s kazivačicama (**knjižničarka Nataša Mesić Muharemi i učiteljica hrvatskog jezika Branka Horvat**)

Branka Horvat (učiteljica hrvatskoga jezika): Suradnja je sa školskom knjižničarkom izvrsna. Prije svega, njezina je dužnost dobro opremiti knjižnicu, što je, nažalost, vrlo težak zadatak i nije nimalo lako s financijske strane. Da bismo uopće ostvarili obvezni nastavni dvosat (često i sat, dva više) lektire, odnosno djela za cjelovito čitanje (jednom mjesečno), učenicima mora biti dostupan određeni broj primjeraka istoga književnoga djela. S te sam strane vrlo zadovoljna jer u ponudi imamo mnoštvo novih naslova suvremenih, mladih pisaca, i hrvatskih i svjetskih, koje učenici od 5. do 8. razreda odlično prihvaćaju. Moramo ići ukorak s novim vremenom i ponuditi generaciji Z i Alpha zanimljivo štivo, odnosno dati im da čitaju što im se sviđa. Lektirni je popis nadležnoga ministarstva potpuno otvoren, a mi ih, knjižničari i učitelji, pokušavamo pridobiti suvremenom tematikom. Danas djeca žele čuti i pročitati o problemima koji ih muče, a nekad su bile tabu teme, poput osamljenosti, nametnutih standarda ljepote, debljine, rastave roditelja, prvoga seksa, pobačaja, preljuba, ovisnosti... Ako ih novim i kreativnim pristupima pridobijemo za čitače, napravili smo dobar posao. Jer, i vrapcima je na grani poznato da mladi ne vole čitati, da im je mjesečna lektira tlaka i da su jedino zaokupljeni digitalnom i virtualnom tehnikom i stvarnošću.

Kako bi se ta suradnja knjižničara i učitelja (posebno učitelja predmetne nastave – svih predmeta) mogla više potaknuti, baš u projektima poticanja čitanja?

Nataša (knjižničarka): U prijašnjim kurikulumima, mislim prvenstveno na HNOS, bilo je izričito navedeno da se neke aktivnosti provode u knjižnici. Sada je navedeno da se neka tema može provesti u suradnji sa školskim knjižničarem. Neki to učitelji poslušaju, a neki ipak odrade nastavu sami. Za sada do suradnje najviše dolazi na moj poticaj.

Branka (učiteljica): Na poticanje čitanja dobro bi djelovali motivacijski satovi čitanja, odnosno satovi pripreme za čitanje novoga književnoga djela. Kako bi se privukli budući čitači, u posljednje se vrijeme proizvode različiti mamci za popularizaciju suvremenih i klasičnih literarnih djela: kratki video spotovi, društvene i komunikacijske igrice, zvučni zapisi, kvizovi i slično.

S kojim stručnjacima i kolegama knjižničar/učitelj hrvatskog jezika može surađivati te opišite na koji način bi projekt poticanja čitanja mogao biti još uspješniji?

Nataša (knjižničarka): Poticanje čitanja može se provoditi u svim predmetima, a ne samo na satu hrvatskoga jezika. Ja sam, npr., tijekom ove godine sudjelovala u projektu „Biosigurnost i biozaštita“, zajedno s učiteljicom biologije i kemije te smo i kroz taj projekt provodili poticanje čitanja, istražujući zanimljivosti s učenicima, pišući scenarije za kratke animirane filmove te snimajući te filmove. Najveći je problem što se projekti najčešće moraju odvijati u slobodno vrijeme učenika i učitelja, jer oni nemaju tu satnicu u svojim zaduženjima. U sklopu redovite nastave to je dosta teško realizirati, jer se neće stići obraditi ono što je po planu i programu predviđeno. Bilo bi lakše kada bi učitelji imali puno više slobode u kreiranju svojih sati te kada bi kroz projekte mogli planirati ishode koje moraju ostvariti.

Branka (učiteljica): Da bi projekt poticanja čitanja bio još uspješniji, učitelj hrvatskoga jezika, i u osnovnoj i u srednjoj školi, može surađivati sa svim predmetnim učiteljima. Čitanje (i učenje) naglas osnovni je preduvjet dobre i brze tehnike čitanja, bez čega nema napretka i školskoga uspjeha. Udžbenik je i dalje osnovno nastavno pomagalo i djeca neće ovladati niti jednim predmetom bez dobro uvježbane tehnike čitanja. Često im to uspoređujem s tehnikom vožnje bicikla. Usponi i padovi dok se ne dođe do željene razine znanja i vještina. Ipak, najviše surađujemo te koreliramo i integriramo nastavne sadržaja s povjesničarima i geografima jer obrađujemo iste ili slične sadržaje: himnu i ostala nacionalna obilježja, hrvatska narječja i govore, hrvatski narodni preporod itd.

Možete li na primjeru prikazati važnost i potrebnu stalnog stručnog usavršavanja knjižničara/učitelja hrvatskog jezika za uspješniju suradnju i rad na projektu poticanju čitanja?

Nataša (knjižničarka): Kroz stalno stručno usavršavanje saznamo za mnoge projekte kroz primjere dobre prakse. Na taj se način odmah vidi o čemu je u pojedinim projektima riječ te na koji se način provode. S učiteljima hrvatskoga jezika nisam imala projekt, već samo pojedinačne aktivnosti. Za projekt, jednostavno, nismo mogli odvojiti potrebno vrijeme.

Međutim, s razrednom nastavom imam više projekta poticanja čitanja, a za sve te projekte čula sam na svojim stručnim usavršavanjima. To su projekti „Naša mala knjižnica“ (Ibis Grafika), „Književni poligon“ (Udruga „Klikeraj“), „Čitamo mi, u obitelji svi“ (Hrvatska mreža školskih knjižničara).

Branka (učiteljica): Dužnost nam je i potreba stalno se usavršavati. Na županijskim stručnim vijećima često imamo primjere dobre prakse vezane za poticanje čitanja: Noć knjige, lektirne čajanke... Bilo bi dobro da se predavači s oba aktiva, i knjižničarskog i hrvatskog, izmjenjuju u svojim nastupima. Vjerujem da bi jedni drugima ponudili itekako zanimljive i atraktivne teme, posebice za poticanje čitanja. Nažalost, te suradnje na stručnim vijećima nema ili je vrlo rijetka.

Opišite na koji način uspješnost suradnje ovisi motiviranost i usklađenost knjižničara i suradnika?

Nataša (knjižničarka): Bez motivacije nema ničega. 😊 Naravno da je lakše surađivati s osobama s kojima lakše komunicirate, koji vas razumiju te koje pokreće isti cilj kao i vas.

Branka (učiteljica): Ako nema dobre volje i elana za bilo koji posao, rezultati i uspjeh izostaju. Isto vrijedi i za suradnju učitelja i knjižničara. Tempo je današnjega života vrlo urnebesano, opseg obveznih poslova sve veći, tako da stvarno nije lako nekoga motivirati za neki dodatni posao ili aktivnost. Za privatni i obiteljski život ostaje vrlo malo vremena.

Što je potrebno za uspješnu suradnju knjižničara i učitelja u provođenju projekata, konkretno u poticanju čitanja?

Nataša (knjižničarka): Za uspješnu je suradnju, osim onoga što sam gore navela o motivaciji, potrebno je, ponajprije, imati dobar projekt, projekt koji će se moći provesti i uskladiti s kurikulumom. Osim toga, potrebno je dobro isplanirati etape projekta, kako bi se ti sati mogli održati te točno znati tko i što radi u projektu. I, ono što mi kao knjižničari često zaboravljamo,

ne miješati se u predmet. Svatko pristupa iz svoga kuta gledanja. Na primjer, ja ću izabrati tekst na kojemu ćemo raditi, u dogovoru s učiteljem ili sama, napraviti zadatke, motivaciju pa čak i vrednovanje. Ali, neću ulaziti u ocjenu ili neću ulaziti u struku koliko god bila kompetentna za to. Ili, ako radimo na enciklopedijama, ja ću učenicima objasniti sve o enciklopedijama, ali ako smo to povezali s nastavom npr., fizike, onda će učitelj fizike odraditi svoj dio, a neću ja, kao knjižničar, objašnjavati fiziku.

Branka (učiteljica): Za uspješnu suradnju u provođenju postojećih projekata ili osmišljavanju novih najvažnija je ideja. Ona će odrediti naše misli i osjećaje. Ako nam je dobra i zanimljiva, latit ćemo se posla i ostvariti ju, ako nije...

Koje su prednosti, a koji nedostaci u projektu za poticanje i razvoj kulture čitanja u osnovnoj školi?

Nataša (knjižničarka): Mislim da je jedini nedostatak vrijeme. Smatram da je plan i program dosta opširan te da ne ostavlja previše vremena za bavljenje projektima. Ako se učitelji odluče na projekt, onda dio nastave uvijek trpi ili se mora raditi u slobodno vrijeme. Što se prednosti tiče, radeći na projektu, učenici dobivaju širinu, jer niti jedna projekt poticanja čitanja nije bio samo čitanje. Uvijek se tu još mnogo toga radi, bilo kreativno, bilo IKT. Osim toga, učenici uče surađivati radeći u timu, a to je nešto što je danas svima i više nego potrebno.

Branka (učiteljica): Preopširan kurikulum hrvatskoga jezika ne dopušta izlete u projekte. Dok se srednjoškolci više bave književnošću i djelima za cjelovito čitanje, osnovci detaljno moraju obraditi gramatiku. I fonetiku, i morfonologiju, i sintaksu. Opsegom i vremenom, ubija ih učenje gramatičkih pravila i zakona, kao da studiraju jezik, ali svrha nije postignuta – primjene u svakodnevnom životu kao da i nema. Često griješe i u usmenome i u pisanome izražavanju. Uče, zapravo, za određeni pisani ispit znanja i željenu ocjenu. Posljedica svega toga je da za razvoj kulture čitanja u osnovnoj školi nema puno prostora, nažalost.

Projekti poticanja čitanja

Koji zajednički projekti poticanja čitanja u suradnji knjižničara i učitelja hrvatskog jezika donose najviše rezultata? Možete li argumentirati i priložiti nekoliko primjera za tvrdnju?

Nataša (knjižničarka): Do sada smo radili aktivnosti vezane za lekturu pa su to bili sati poticanja čitanja lektire. Nekada je to uvodni sat na kojemu se učenike želi potaknuti da to djelo pročitaju, a nekada je to sat obrade kada se želi provjeriti pročitano i razumijevanje. Za uvodni se sat najčešće koristi neka prezentacija o piscu, mjestu radnje, likovima ili problemsko pitanje koje se pojavljuje u knjizi te se o njemu raspravlja. Tako su, npr. za uvodni sat za lekturu „Bilješke jedne gimnazijalke“ Nade Mihelčić nakon prezentacije o samoj književnici, učenici dobili nekoliko problemskih pitanja na koje su trebali dati svoje stavove te smo zatim komentirali.

Primjer:

„A osim toga, da si jučer poželjela da ti zlatna ribica ispuni tri želje, što bi rekla? (...)

Molim te, šaptala sam prateći je pogledom – daj nekako sredi da više ne plačem za starcima i da ne zavidim curama koje ih imaju. Druga želja mi je da Luka umre poslije mene, a treća je da izrastem u dobrog i strašno zgodnog krilnog centra, da svi dečki poblesave za mnom i da mi stalno telefoniraju... Eto, to je sve i ako to nekako možeš srediti bit ću ti zahvalna do neba... Želim ti ugodno plivanje.“

- Što biste vi poželjeli?
- Kakve vam se čine njezine želje?
- Koja ti se njezina želja najviše sviđa?

Nakon pročitano djela najčešće se koristi kviz, učenici to dosta vole. Tako smo, na primjer, kada su sva tri razreda pročitala „Priče iz davnina“ Ivane Brlić-Mažuranić organizirali natjecanje među razredima u poznavanju djela, s pravim nagradama.

Branka (učiteljica): Učenici petih i šestih razreda oduševljeni su našim novim knjižnim fondom, koji je, dakako, osigurala knjižničarka – primjerice, „Gregovim dnevnikom“ Jeffa Kinneya i romanima o „Tomu Gatesu“ Liz Pichon. Riječ je o grafičkim romanima ili, kako ih nazivaju, grafičkim novelama i dugim slikovnim pričama. Spoj su sličica i teksta, obiluju onomatopejskim riječima i različitom veličinom i oblikom slova. Pripovijedanje, opisivanje i monolozi najčešće su spisateljske tehnike u njima, kao i u stripu, pa su, stoga, vrlo privlačne najmlađoj generaciji čitatelja. Traže brzu izmjenu svih aktivnosti pa su im, u tome smislu, grafički dnevnici pun pogodak.

Na koje sve načine knjižničar i nastavnik mogu utjecati na razvijanje učeničke kulture čitanja?

Nataša (knjižničarka): Nažalost, učenici nemaju uzore u svojim obiteljima jer sve manje ukućana (roditelja, baka, djedova...) čita, a da biste imali čitatelja na tome treba početi od malih nogu i to od kuće. Zato ih treba stalno podsjećati na važnost čitanja, pripremati zanimljive materijale, koristiti literaturu koja je mladima trenutno zanimljiva (bez obzira na to što mi mislili o tome 😊), nove tehnologije. Mislim da se moramo približiti našim učenicima, pronaći ono što oni vole i na taj ih način privući.

Branka (učiteljica): Na razvijanje učeničke kulture čitanja moramo stalno i svakodnevno poticati i učenike i njihove roditelje, na nastavi i na roditeljskim sastancima. Dovoljno je reći da dobro znaju čitati i da vole čitati djeca kojima su roditelji čitali u najranijoj dobi, do njihove pete godine života. Kada ih na početku petoga razreda pitam o tome, porazno je da je samo nekoliko dječjih ručica u zraku. Djece s poteškoćama u čitanju sve je više. Roditelji trče za zaradom i ostvarivanjem osnovnih egzistencijalnih uvjeta i nemaju vremena za djecu. U zamjenu za svoju roditeljsku nepažnju, kupuju im mobilne telefone i tablete.

Birajući interesantne i zanimljive teme, teme bliske učenicima, koje bude interes i angažiranost i aktivnost – imate li konkretan primjer projekta na kojem ste surađivali, a povezan je uz poticanje čitanja?

Nataša (knjižničarka): S učiteljima hrvatskoga jezika nemam konkretan projekt, ali imam s učiteljicama razredne nastave. Njima je ipak puno lakše uklopiti projekte u svoju redovitu nastavu jer se projekt, osim kroz predmet Hrvatski jezik, može provući i kroz likovnu kulturu, prirodu, glazbenu kulturu pa imamo puno više vremena na raspolaganju. Prije sam radila projekt „Čitamo mi, u obitelji svi“. To je projekt Hrvatske mreže školskih knjižničara. U tome su projektu učenici vrlo rado sudjelovali, jedva su čekali kada će biti red na njih ponijeti ruksak kući te čitati zajedno sa svojom obitelji. Sada provodim projekt „Naša mala knjižnica“ u organizaciji Ibis grafike. Tijekom školske godine trebamo pročitati 5-6 naslova te rješavati radnu bilježnicu sa zadacima za svaku knjigu. Osim toga, tu je i pregršt kreativnih i nagradnih zadataka. Jedan od njih je i izrada lutke, odnosno glavnoga lika iz jedne od knjiga te se taj lutak razmjenjuje s nekom drugom školom. Svaka škola zatim vodi dnevnik što je taj lutak sve radio, gdje je sve bio... te se na kraju projekta lutak vraća u matičnu školu. Onda se pregledavaju dojmovi, a to učenicima uvijek bude zanimljivo. Drugi su zadatci da se trebaju napraviti neki pokusi, osmisliti izumi...

Branka (učiteljica): Zvanični projekt poticanja čitanja nismo imali, no česte su aktivnosti vezane za popularizaciju i poticanje čitanja. Knjižničarka nam je u vrijeme pandemije i nastave na daljinu pružala veliku tehničku podršku. U svojoj Virtualnoj knjižnici, na školskoj mrežnoj stranici, učenicima je ponudila mnoštvo korisnih poveznica za učenje, čitanje i slobodno vrijeme.

Na koji način se može dokazati kroz praksu da suradnja knjižničara i učitelja utječe na postizanje veće razine čitanja?

Nataša (knjižničarka): S učenicima s kojima provodi projekte primjećujem da češće dolaze u knjižnicu te su znatizeljniji i češće posuđuju knjige koje nisu lektira. Nažalost, to opada s njihovim sazrijevanjem. Puno su bolji rezultati kada se radi s mlađom populacijom, ali kada dođu u sedmi ili osmi razred, manje je učenika koji ostanu pravi čitatelji.

Branka (učiteljica): Sve ono što sam napisala za nastavu lektire. Književnost je umjetnost riječi sastavni dio svakodnevnoga života. Ako ćemo klikovima i atraktivnim naslovima

probuditi želju i glad za čitanjem i stvoriti osobni užitak, pogodili smo u sridu. Borbu s Turcima ili teške socijalne probleme s početka 19. st. ostavila bih za čitanje u kasnijoj dobi, kada već postanu (ozbiljni) čitatelji.

Na koji način (istaknite i navedite primjer iz prakse) knjižničar kao informacijski stručnjak ili učitelj hrvatskog jezika kao stručnjak u svom području pridonosi boljoj suradnji na projektu poticanja čitanja?

Nataša (knjižničarka): Ja sam najčešće glavni koordinator tih projekta. Vodim svu potrebnu dokumentaciju te pazim da se sve potrebno provede. Osim toga, pripremam i materijale (u dogovoru s učiteljima), na papiru ili koristeći neke od mrežnih alata. Na primjer, za projekt „Književni poligon“ napravila sam mrežnu stranicu na koju postavljam radove koje smo napravili tijekom projekta.

Branka (učiteljica): Informacije nikada nisu bile dostupnije nego danas. Internet je prava revolucija 20. i 21. st. Možemo birati želimo li čitati tiskana ili digitalna izdanja. Poveznicama za digitalne knjige i časopise, ali i upućivanjem na obrazovanje o autorskim pravima, knjižničarka nam uvelike pomaže.

Koje su prijedlozi knjižničara za još bolju i uspješniju suradnju s učiteljima u projektu poticanja čitanja (i obratno)?

Nataša (knjižničarka): Kao što sam već rekla, suradnja u mojoj školi je jako dobra. Bila bi odlična samo da imamo više vremena, odnosno da su učitelji slobodniji u kreiranju svojih sati pa da mogu odvojiti nekoliko sati mjesečno za provođenje projekta. To se odnosi na učitelje predmetne nastave, jer, kao što sam već napisala, s razrednom je nastavom to puno lakše.

Branka (učiteljica): Slažem se s komentaron. Bitno je pronaći ideju, mjesto i vrijeme.

Koje metode rada primijeniti u poticanju čitanja kod djece s poteškoćom u čitanju?

Nataša (knjižničarka): Djeci s poteškoćama u čitanju prvo treba prilagoditi tekst te im objasniti značenje riječi koje ne razumiju. Kada pred sobom imaju tekst koji mogu pročitati razumjeti, onda se i oni lako uključe u razgovor i izvršavanje zadataka, a samim time i žele čitati. Ako se to ne napravi, učenici s poteškoćama čitanja odustaju na samom početku jer ih plaši količina teksta.

Branka (učiteljica): Važno je pravodobno otkrivanje poteškoća u čitanju kod djece, primjerice disleksije, za što učitelji hrvatskoga nisu educirani. Logopeda i rehabilitatora nedostaje u školama ili su, pak, opterećeni radom s velikim brojem djece. Uglavnom, ono što učitelji hrvatskoga mogu ponuditi djeci s poteškoćama u čitanju jest smanjenje količine teksta (umjesto cijeloga književnoga djela, čitaju samo odabrane ulomke), ispis stranica s povećanom veličinom slova (fontom) te uvijek dobro došle zvučne zapise lektirnih djela, što jako dobro čini Bulaja naklada, koja se specijalizirala za elektronička izdanja pa djeci i učiteljima besplatno nudi domaće i strane lektirne klasike.

Koji su prijedlozi aktivnosti koje pridonose nastavi čitanja i razvijaju čitateljske navike učenika?

Nataša (knjižničarka): Učenike treba naučiti da čitaju redovito, a to se može postići ako čitaju ono što im je interesantno, razumljivo i blisko. Danas mladi uglavnom čitaju kratke tekstove na mobilnim telefonima te im je pažnja vrlo kratka. Zbog toga i aktivnosti bi trebale biti kraće, koristiti društvene mreže te i učenike aktivno uključiti u realizaciju aktivnosti, a ne samo da im mi kažemo što trebaju raditi. Jedna od aktivnosti koju bih sljedeće školske godine željela napraviti je Instagram profil na kojemu će učenici sami kreirati priče ili stavljati slike povezane s čitanjem, lektirnom ili nekom drugom literaturom. Možda ih to potakne na čitanje 😊. Sudjelujemo i u brojnim Erasmus+ projektima, a u jednoj sam školi u Španjolskoj vidjela da je svaki dan određeno da učenici čitaju 10 minuta. Znači, na početku prvoga sata, svi učenici i učitelji te škole čitaju 10 minuta. Na žalost, mi nemamo vremena za to 😞

Branka (učiteljica): Sve aktivnosti i njihova brza izmjena koje će zainteresirati djecu i mlade za čitanje. Smatram da ćemo ih najviše privući dobro odabranom temom. Ono što ih najviše muči ili, pak, veseli bit će im zanimljivo i korisno. Ostalo ih neće zanimati.

Zahvaljujem kolegicama, knjižničarki Nataši Mesić Muharemi i profesorici hrvatskog jezika Branki Horvat na suradnji, konkretnim odgovorima i vremenu koje su odvojile za razgovor.

9.2. Razgovor s učiteljicom hrvatskog jezika Dijanom Grbaš Jakšić³⁹

Profesorica hrvatskog Dijana Grbaš Jakšić (OŠ Petra Zrinskog Zagreb)

Suradnja

Po Vašem mišljenju i pogledu, opišite kakva je suradnja učitelja i knjižničara te na koje se načine ostvaruje u Vašoj školi?

Radila sam u trima školama. Suradnja ovisi prvenstveno o osobama i karakterima knjižničara i profesora hrvatskog. S nekim osobama jednostavno ne možete surađivati jer naprosto nisu suradljivi i treba se poklopiti dosta toga. Ja trenutno imam prvi put priliku da mogu ostvariti suradnju s knjižničarkom s kojom mogu surađivati bez ikakvih problema. Knjižničarka Rahela je uvijek otvorena za prijedloge i pitanja, pa čak i za pokude – tako smo jasno razvile odnos da jedna drugoj možemo reći nešto kritično, a da to ne uzmemo za zlo jedna drugoj. Najvažnije je da obje osobe imaju želju za suradnjom.

Slazem se. Kako bi se ta suradnja knjižničara i učitelja (posebno predmetne nastave – svih predmeta) mogla više potaknuti, baš u projektima poticanja čitanja?

³⁹ VI. rkp. 2 Jakšić. 2022b. Razgovor s kazivačicom (učiteljica hrvatskog jezika **Dijana Grbaš Jakšić**)

Na Županijskom vijeću knjižničara imala sam s knjižničarkom Rahelom izlaganje o našem istraživanju o čitalačkim navikama učenika i njihovih roditelja u OŠ Petra Zrinskog u Zagrebu te isto istraživanje izložiti ćemo i na Županijskom stručnom vijeću učitelja hrvatskog jezika. To istraživanje je napravljeno u okviru Tima za kvalitetu od kojeg je knjižničarka i voditeljica Tima i ja član. Nikako da se odlučimo da rezultate ankete održimo ispred članova našeg Učiteljskog vijeća. Tu se opet vraćam na suradnju. Ne mogu baš zamisliti da neke kolege baš žele surađivati s nama i s knjižnicom. Smatram da je knjižnica okosnica škole i da bi svi predmeti, ne samo Hrvatski jezik i ne samo razredna nastava, trebali knjižnicu doživljavati kao maticu iz koje sve ostalo ide jer tamo se nalaze sve knjige, ne samo one koje se tiču Hrvatskog. Ali to se ne događa pa se opet vraćam na kolege kojih knjižnica ne zanima. Ali eto kako unaprijediti, ja sam Raheli poslala nedavno poruku razmišljajući o tome kako to da su drugi učitelji tako zainteresirani, a naša škola ne. Planiramo ravnateljici predložiti da održimo to predavanje i na našem Učiteljskom vijeću pa možda nekoga i potaknemo. A znam da ju je jedna učiteljica razredne nastave baš nedavno pitala kakav je naš popis za lekturu u predmetnoj nastavi. Bilo bi dobro da i oni čuju što to mi tu radimo. Ja sam popis za lekturu za ovu godinu osuvremenila baš na temelju tog istraživanja. Istraživanje smo radili od prvog do osmog razreda i to bi definitivno trebalo čuti na razini škole.

Ali i šire.

Da, tako je. Mi smo prvo krenuli globalno pa onda lokalno, ali smatram da bi svi trebali čuti. Sigurna sam da ćemo to napraviti i da ćemo predložiti ravnateljici i da će biti zadovoljna prijedlogom.

S kojim stručnjacima i kolegama učitelj hrvatskog jezika (i knjižničar) može surađivati te opišite na koji način bi projekt poticanja čitanja bio još uspješniji?

Ja mogu surađivati s povjesničarima recimo, što jesam. Jedne godine radila sam „Dnevnik Ane Frank“ i tražila sam kolegu koji je tada mijenjao drugog kolegu – dakle, tu se radi da je kolega koji je mijenjao kolegu bio susretljiviji i uvijek spreman na suradnju za razliku od kolege koji je tu za stalno radio. Tu se opet vraćamo na suradnju i baš ste mi Vi osvijestili da je to veliki

problem. Uglavnom, ja sam s učenicima čitala „Dnevnik Ane Frank“, a kolega je baš obrađivao Drugi svjetski rat. Imali smo neka pitanja, kako ću ja to obraditi, a što će on i obratno, ovisno tko je imao prve sate obrade gradiva. Lektire su nam uvijek podijeljene po razredima i ne čitaju svi razred istu knjigu u istom mjesecu zbog broja primjera u knjižnici. Pa su neki razredi ranije obradili to gradivo kod njega prije lektire, a neki su razredi pročitali knjigu prije obrade Drugog svjetskog rata. Suradnja je moguća i kod drugih kolega. Ja već imam ideju za prirodu, biologiju i predivan tekst „Pismo (govor) indijanskog poglavice Seattlea“ koji govori o očuvanju prirode koji se jako dobro da razraditi i u okviru Biologije i u okviru Hrvatskoga jezika. S kolegicom iz Biologije mogu surađivati, pa mi je to palo baš nedavno na pamet, ali se moram vratiti u našu školu, kao što možda znate, razrušena je u potresu pa mi je teško uhvatiti ljude po pet škola.

Jasno. To je onda međupredmetna povezanost, korelacija i na taj način bi se projekti i suradnje mogli ostvariti.

Da, tako je. Ja sam dala primjer Biologije, ali može se i s Glazbenim, Likovnim i drugim predmetima, ali tu opet suradljivost dolazi u pitanje. S učiteljicom iz Likovnog mogu surađivati, primjerice učenici su gledali film „Surogat“, a na satu Likovnog učenici su crtali glavnog lika.

Kasnije ću Vas pitati to pitanje, ali to je isto jedan od načina na koji se učenici zainteresiraju, teme su im slične i u drugim predmetima pa im je lakše učiti i razumijevati to gradivo. Mi kažemo da je to gradivo, a njima je u tom slučaju neka vrsta zanimljive igre.

Upravo tako. I ne znam koja ste Vi generacija, ali jeste li čuli za HNOS?

Jesam, jesam. 😊

HNOS nije bio loš unatoč tome što neki kolege tvrde suprotno. Oni su nam osvijestili da bismo trebali korelirati s drugim predmetima. Ja osobno u duši nisam uvijek željela biti profesorica

hrvatskog, neko vrijeme me držala povijest, pa kemija i biologija, i onda sam ja nekako dogovarala suradnje u tim smjerovima, željna da surađujem s ljudima na onim temama koje me osobno zanimaju. Tako da, korelacija je nužna, upravo zbog ovog što ste rekli. Učenici obično uče predmet po predmet, stavljaju ga u ladicu, na primjer, posebna ladica za Hrvatski, posebna ladica za Biologiju, posebna ladica za Matematiku itd. A zapravo one slične stvari koje obrađujemo na nastavi, primjerice, povijest Bašćanske ploče i počeci hrvatske pismenosti ili tema Drugi svjetski rat i slično.

Evo i Vi ste i mene malo potakli na razmišljanje. Mislim da je isto tako dobro napraviti anketu unutar svakog razreda kojem predajete kako biste otkrili što njih zanima pa onda prilagoditi teme koje obrađujemo na nastavi te da su povezana i u skladu s njihovim interesima jer se onda i njih zainteresira i potakle na učenje, istraživanje i bolje razumijevanje svega što uče u školi.

Ja ih obično usmeno pitam o njihovim interesima, primjerice na početku godine kad s njima dogovorim lekturu prema njihovim interesima. A i ovo istraživanje nam je zaista puno pomoglo. Ja sam zaista prionula i pročitala te knjige autora za koje nisam prije znala, primjerice za Dave Warnera, Rick Riordan („Labirint kostiju“, „Kradljivac gromova: Percy Jackson i Olimpijci“), Carl Hiaasen („Za sve je kriv jedan ćuk“), a djeci su interesantni. Na taj način mogu se „spustiti na njihov nivo“ i vidjeti koji su im interesi. Imala sam o toj temi i izlaganje na Državnom stručnom skupu učitelja hrvatskog jezika o projektu poticanja čitanja i to sam im i rekla, pokazala sam im slike te rekla da bismo trebali ići niz dlaku našim učenicima i navući ih na čitanje. Jer ako im damo da čitaju djela visoke književnosti, mislim da ćemo ih tako odmah odbiti. A primjerice, „Gregov dnevnik“ je tako divan za privlačenje učeničkog čitalačkog interesa.

Da, danas je „Gregov dnevnik“ među prve tri omiljene dječje knjige i djeca ih rado posuđuju u knjižnicama. Povezano uz stručne skupove koje ste spomenuli, možete li na primjeru prikazati važnost i potrebnu stalnog stručnog usavršavanja knjižničara i učitelja hrvatskog jezika za uspješniju suradnju i rad na projektu poticanju čitanja?

U početku kada sam radila imala sam dnevnik čitanja, ali mi je to bilo užasno dosadno ispravljati učenicima, a i nikad ne možete biti sigurni jesu li prepisivali i pročitali, a i trošite previše vremena na to. I sada trošim isto puno vremena, ali mi je to barem zabavno što radim. Ja sam ona koja više voli pobijati granice. Jedan primjer bih Vam prikazala. Sad su petaši imali izlaganje uz pomoć štapne lutke u obliku prvog lica, neki monolog od minuta do dvije. Šestaši su trebali lektiru iz vrećice – izdvojiti pet predmeta iz knjige koje njih asocira. Edukacije koje se tiču čitanja, pisanja i kritičkog mišljenja mi je pomoglo da gledam izvan okvira. Naše savjetnice Marijana Češi i Mirela Barbaroši Šikić koje nisu nikad radile problem oko toga da mi stavimo na popis lektire naslove za koje smatramo da bi učenici rado voljeli čitati, one su još prije reforme o tome govorile i onda sam ja nekako sada dobila zeleno svjetlo i ovo što ja radim čitanje cjelovitih djela na satu, ne samo djela, primjerice, „Iz velegradskog podzemlja“, „Bajka o ribaru i ribici“, nego čitam i konkretno „Labirint kostiju“ Ricka Riordana. Nataša Govedić, profesorica na Akademiji dramske umjetnosti, na jednom stručnom usavršavanju 2015. godine imala je predavanje o tome kako je važno čitati cjelovita književna djela na satu. Neki od nas su to počeli raditi i ja to sada radim u okviru sata te učenici izvrsno reaguju, dakle to nije književan projekt izvan nastave, već unutar godišnjega izvedbenog kurikula. To sam rekla i na državnom stručnom skupu pred savjetnicama i nisam dobila pokudu, već štoviše, pohvalile tu to, pa ističem i važnu podršku savjetnica u radu učitelja. Prema novom kurikulu, dva naslova za cjelovito čitanje su obavezne, a ostali popis djela su preporučene ne u godišnjem ciklusu, nego u roku tri godine, dakle Ivanine „Priče iz davnina“ su sad po novo na listi za čitanje od 6. do 8. razreda što je odlično jer mislim da ju trebaju čitati stariji učenici zbog vokabulara.

Što je potrebno za uspješnu suradnju knjižničara i učitelja u provođenju projekata, konkretno u poticanju čitanja?

Prvo bih istakla da je potrebno vrijeme. Ove godine zaista je bilo teško jer je kolegica Rahela na pet škola, mi u predmetnima radim u dvije škole i projekti su nemoguće ostvarivi i sad tek vidim koliko je vrijeme važno. Ali dogovor, napraviti dobar plan projekta, podjele tko će što raditi. Sve se zakomplicirano zbog primjene zgrada škole u kojoj držimo nastavu jer je naša škola razrušena u potresu i u nekoliko škola smo kod domaćina i tako održavamo nastavu našim učenicima.

Opišite na koji način uspješnost suradnje ovisi motiviranost i usklađenost knjižničara i suradnika?

Moramo biti motivirani, da, i zainteresirani za projekt. Tu ima više segmenata. Treba imati unutarnju motivaciju čovjeka koji baš želi to raditi. Mislim može biti vanjska motivacija jer dobivate bodove za surađivanje, da, ali meni to zaista nikada nije bio cilj. Bodovi su meni kao neka usputna stvar jer imam bodove zbog kojih ću se prijaviti za napredovanje, no nije to da idem raditi projekt da bih dobila bodove. Nego idem raditi projekt zbog toga da meni bude zanimljivije to raditi. Vrlo sam sebična, ako će meni biti zanimljivo, bit će i mojim učenicima i obratno, ako je njima zanimljivo, ja ću biti presretna. Mislim da je ta intrinzična motivacija najvažnija.

Takva motivacija zapravo pokreće i učenike i učitelje i mislim da i tu leže temelji uspješnosti i dobri rezultati bilo kojeg rada i projekta. Koje su prednosti, a koji nedostaci u projektu za poticanje i razvoj kulture čitanja u osnovnoj školi?

Prednost takvih projekata mi je u primjeru kada mi učenici dođu motivirani i kažu da im je knjiga bila tako dobra pa su uzeli i drugi i treći dio. To mi je bila izvrsna povratna informacija jer sam ih uspjela navući na čitanje što mi je i bio cilj, pa će možda i jednog dana posegnuti za djelima visoke književnosti. Nedostatak mi je uvijek bila poteškoća kako ukomponirati čitanje cjelovitih djela na satu s obzirom na naš opsežan plan i program predmeta Hrvatski jezik, ali nekako sam uspjela iako mi je to bilo teško na početku. Sve se nekakvom voljom uspije realizirati.

Projekti poticanja čitanja

Koji zajednički projekti poticanja čitanja u suradnji knjižničara i učitelja hrvatskog jezika donose najviše rezultata? Možete li argumentirati i priložiti nekoliko primjera za tvrdnju?

Navela bih kao primjer zadnju suradnju s knjižničarkom Rahelom u provedbi ankete i istraživanja čitalačkih navika učenika i roditelja. Ja kao učitelj hrvatskog radim projekt poticanja čitanja u okviru svojih nastavnih sati i onda često Raheli predlažem knjige koje su mi učenici predložili da žele čitati da ih ona također nabavi za knjižnicu. Dakle, to su naslovi koji se učenicima sviđa pa ih ja kasnije posljedično uvrstim na popis djela za cjelovito čitanje. To mi je nekako bio odličan plod te suradnje gdje ja kao učitelj mogu reći da to učenici vole čitati. Prva ideja bila, da ako to istraživanje odradimo dovoljno dobro da ćemo možda uspjeti dobiti od Ministarstva neka određena financijska sredstva kako bismo nabavili više lektirnih naslova.

Na koje sve načine knjižničar i nastavnik mogu utjecati na razvijanje učeničke kulture čitanja?

Evo jedan primjer koji do sada to nije bio moguć, a to je da moje sate poticanja čitanja preselim u knjižnicu. Moji sati poticanja čitanja su bili takvi da smo svi bili na sjedalicama na podu, neki su ležali na klupi ili podu, a učenici su u krugu čitali. Onda smo uz pomoć tablice predviđanja ili nekakvim razgovorom, ako znali što očekujemo od njih i upoznati su već ranije s tablicom predviđanja. I te sate poticanja čitanja bilo bi predivno raditi u knjižničnom prostoru gdje su učenici okruženi knjigama, a sigurna sam da bi njihov doživljaj bio još intenzivniji u knjižnici.

Na koji način učitelj hrvatskog kao stručnjak u svom području pridonosi boljoj suradnji s knjižničarom na projektu poticanja čitanja (istaknite i navedite primjer iz prakse)?

Kada vidim što se učenici sviđa, koje teme ih zanimaju i za kojim naslovima će najprije posegnuti. Kad vidim da se čak i prije ovog istraživanja koje smo radile, da je više učenika bilo zainteresirano za knjige i da to prenesem knjižničaru i da tako nekako stalno budemo u toku obje, ja kao stručnjak za Hrvatski jezik i književnost, a ona kao informacijski stručnjak knjižničar. Rahela je stručnjak u svom području, a ja u svom. Da ipak to budu djela koja se mogu obrađivati u školi, da su didaktična i da ne sadrže neprimjerene i lascivne elemente. Iako ne volim kad se radi literatura samo u svrhu da to bude didaktično.

Koji su prijedlozi učitelja za još bolju i uspješniju suradnju s knjižničarem u projektu poticanja čitanja?

Primjerice da se čitanje na satu preseli u knjižnicu jer do sada nisam imala priliku održati nastavu u knjižnici. Može se pozvati i različite pisce koji su onda razgovarali o svojim djelima s određenim brojem učenika – nisu svi učenici uključeni.

Koji su prijedlozi aktivnosti koje pridonose nastavi čitanja i razvijaju čitateljske navike učenika?

Sve što je izvan ustaljenog okvira „napiši mi dnevnik čitanja“, dakle sve što je povezano uz kreativnost učenike će zanimati i rado će odraditi zadatak, na primjer monolog sa štapnom lutkom, lektira iz vrećice, društvene igre po grupama, plakate (uvijek treba objasniti kako se plakat radi da ne bude previše teksta) i prezentacije, strip, stop animacije o knjizi, lažan Facebook profil Anne Frank, objasniti koji su elementi nacizma u „Dnevniku Anne Frank“, repanje o odabranim pjesmama iz zbirke „Tričave pjesme“.

Koje metode rada primijeniti u poticanju čitanja kod djece s poteškoćom u čitanju?

Ovisno kakve su teškoće. Neka djeca mogu pročitati sve. Ako imaju disleksiju, ja im skratim popis lektire, a ako se radi o prilagođenom programu onda oni imaju jednu ili dvije po polugodištu. Kad imaju kreativan zadatak tada se i djeca s poteškoćama u čitanju isto rado javljaju i uključuju. Da djeca mogu izabrati i da im nisu uvijek nametnute knjige koje čitaju.

Zahvaljujem kolegici, profesorici hrvatskog jezika, Dijani Grbaš Jakšić na suradnji, konkretnim odgovorima i vremenu koje je odvojila za razgovor ugodni.

9.3. Razgovor s knjižničarkom Rahelom Frelih⁴⁰

Knjižničarka Rahela Frelih, prof. i dipl. bibl. (OŠ Petra Zrinskog, Zagreb)

Dobar dan! Za početak, možete mi se predstaviti, što ste po struci i s kojom ste kolegicom surađivali i na kojim projektima u ovoj godini čitanja (2021.)?

Rahela Frelih (knjižničarka): Ja sam knjižničar, diplomirani bibliotekar i u sklopu Tima za kvalitetu škole radila sam u suradnji s profesoricom hrvatskog Dijanom Grbeš Jakšić anketu roditelja i učenika o navikama čitanja. U provođenju te ankete sudjelovalo je i nekoliko drugih ljudi koji čine Tim za kvalitetu škole (6, 7 članova), stručna služba škole i učiteljice razredne nastave. No najviše smo radile profesorica hrvatskog Grbeš Jakšić i ja budući da se tema najviše nas tiče.

Projekt poticanja čitanja koji je trenutno aktualan pod nazivom „U potrazi za pričom“. Kako smo gosti školana, napravila sam aktivnost i poslala svim knjižničarima škola domaćina, dnevnim boravcima drugih i trećih razreda gdje smo im čitale kratke priče ili pjesmice pisaca kojima je neka obljetnica i onda su one pisale svoje priče i pjesme potaknute njima i motivirani tom nekom aktivnošću koju smo radili. Onda su se natjecali, najbolje priča u razredu, pa na školi i među školama. I odaziv je bio predivan. Na stanici škole objavljen je ovaj projekt i projekt „Naša mala knjižnica“.

Koji su rezultati te ankete koje ste proveli vezano uz kulturu čitanja učenika?

Rezultati su razni. Mi smo ih izlagali na Županijskom stručnom vijeću knjižničara, a za dva tjedna ćemo prezentirati ih na Županijskom stručnom vijeću hrvatskog jezika, budući da rezultati pokazuju da neke navike učenika o čitanju – pitanja su razno razna od kad su počeli čitati te imaju li doma pristup časopisima i knjigama pa do toga koliko im roditelji pomažu u lektiri i u pisanju lektire, s čime im pomažu i u kojim područjima, vole li više digitalni medij i

⁴⁰ VI. Rkp. 3 Jakšić. 2022c. Razgovor s kazivačicom (**knjižničarka Rahela Frelih**)

ako da, koji, koliko knjiga pročitaju u godini, čitaju li u zadnji tren ili pišu bilješke tijekom čitanja, koji su im žanrovi (krimiće, fantastiku) i vrste građe najdraži (enciklopedije, kratke priče, romani). Stripovi su im apsolutni pobjednik od malih nogu do osmog razreda, u pitanju je osnovna škola. Nije bilo duboko razrađeno nego se htjela postići opća slika o navikama čitanja učenika i roditelja.

Koji je bio rezultat – jesu li to djeca koja čitaju i vole li čitati sve to što ste rekli?

Nas je zanimalo, ne samo pristup djece, nego i pristup roditelja. Je li im je ta lektira muka ili veselje. Koliko su djeca samostalna u odgovaranju na pitanja vezana za lektiru, u čitanju i pisanju. Ideja je bila da te rezultate prikažemo takve kakve jesu na učiteljskim vijećima, županijskim stručnim skupovima i slično, kako bi ih komentirali s kolegama koji su stručni, u kojem smjeru dalje ići. Mi smo to započeli i sad smo to krenuli razvijati, to je sve u procesu. Budući da nam je škola srušena u potresu te da smo preko dvije i pol godine stalno u gostima, to je sve malo stalo jer nemamo mogućnost rada. Najveći je problem anketiranje svih tih ljudi budući da je to online. Jako malo je roditelja odgovorilo na anketu zapravo. A djeca su na nastavi informatike rješavali anketu, tako da od njih imamo puno više odgovora i smjernica što vole. Ideja je bila da moderniziramo malo lektirne naslove. Budući da je bila reforma obrazovnog sustava i prošireni su naslovi koji se nude pod lektikom, voljeli bismo vidjeti što djeca vole i što ih zanima kako bi učitelji hrvatskog mogli prilagoditi teme i naslove nečemu što je privlačno učenicima. Dakle, postoje obavezni i kulturni naslovi koji se čitaju, ali uvijek postoji prostor za modernizaciju i osvježanje pa tako je profesorica Dijana (slobodno joj se javite prosljedila sam kontakt) prikupila sve naslove koje su djeca prikupila. Osim forme teksta i žanra koji najviše vole, pitali smo ih koje bi naslove voljeli vidjeti u školskoj knjižnici, naslove koje bi preporučili svojim vršnjacima. Učiteljica Grbeš je tako revno preko ljeta pročitala te knjige i uvrstila ih u lektiru te ima odličan, odličan odaziv učenika i rezultate kada učenici čitaju nešto što vole onda to ima puno više smisla. S obzirom na to da nismo vezani uz razdoblja u književnosti, u osnovnoj školi možemo davati bilo koju temu. Ne mora to biti renesansa ili barok, nego imamo prilično široko otvorene ruke. Zaključili smo da nije najbitnije da čitaju najbolje vrste književnih djela već je bitnije da njeđujemo njihovu želju za čitanjem. Oni imaju cijeli život da razvijaju neki ukus i usmjere se da čitaju što žele, ali ako sada ne čitaju, neće nikada imati naviku, neka bude i neki šund, ljubić – važno je da se čita. Djeca danas stvarno

skeniraju tekst, ne čitaju ga s razumijevanjem i onda ako im damo neki dobar naslov koji ih privlači, koji žele, koji je moderan, koji ima zgodnu naslovnicu, ako je to njihov kriterij, mi smo sretni. Naravno, pazimo kakve su knjige, ali puno naslova postoje koji su odlični, jer je produkcija knjiga nevjerovatna da smo puno sretniji s tom lektirom ovdje kada je učiteljica učenicima djelomično prilagodila popis knjiga za cjelovito čitanje.

S kojim stručnjacima i kolegama knjižničar/učitelj hrvatskog jezika može surađivati te opišite na koji način bi projekt poticanja čitanja bio još uspješniji?

Za početak, moje mišljenje je da se ne čita samo na Hrvatskom, na svakome predmetu se čita, jer se nešto obrađuje. Dakle, u svakom predmetu se može ubaciti neko čitanje, na primjer prvih deset minuta sata da se pročita neka informacija ili lekcija, čisto zato da se čita. Ne da se samo učenicima govore informacije, već da oni sami trebaju pronaći, istražiti i zaključiti. Tako da knjižničar nije povezan samo za čitanje. Osobno, po mom iskustvu, mi možemo ući u doslovno bilo koji predmet ako nas kolega želi primiti i ako želi ostvariti suradnju. Ta suradnja može biti svakakva, ovisi o tome što knjižničar zna i umije, mi smo jako različiti i pokrivamo širok spektar stvari pa su neki bolji u tehnologiji, a neki u na primjer drami, ali što se samog čitanja tiče, ja redovito smišljam razno razne kvizove, zadatke, materijale šaljem učenicima da istražuju sami van nastave, vezano uz bilo koju kulturnu i javnu djelatnost. Od kazališta do radionica, zvjezdarnice, tekstova o solarnom sustavu jer svemir im je trenutno najzanimljivija tema. Zaista mogu s bilo kime surađivati, a poticanje čitanja nije samo čitanje knjiga, monografija, već može biti i kratki članak o nečemu, na primjer znanstveni. To se sve po meni broji u poticanje čitanja.

Slažem se s Vama. Dakle, to bi po Vama bila suradnja s predmetnim učiteljima, učiteljima razredne nastave...?

Da, tako je. Svi stručni suradnici, ja također surađujem s pedagogom i defektologom primjerice u narudžbi knjiga lake za čitanje koje su prilagođene djeci koja imaju poteškoće s čitanjem. Zaista u svakom aspektu djelovanja škole knjižničar može imati neku ulogu. I trebao bi.

Tako je. Slažem se s Vama. Za knjižničare je također bitno i stručno usavršavanje. Možete mi na primjeru prikazati tu važnost i potrebu stalnog stručnog usavršavanja knjižničara za uspješniju suradnju i rad na projektu za poticanje čitanja?

Literature ima svakakve za čitati o toj temi, a ja sam više usmjerena na samo usavršavanje budući da sam primijetila da za neke teme koje me zanimaju nisam našla da se nude. Ali redovito idem na, ali zaista na sva stručna usavršavanja koja se nude za knjižničare. Zapravo, knjižničari imaju zaista jaku grupu koja ima organizirane edukacije, pogotovo u pandemiji, imali smo jedna webinar tjedno, pa se zaista nudilo beskonačno puno tema o razno raznim alatima na internetu poput Canve i slično jer učenici tako mogu, ono što su pročitali, prikazati pogotovo ako im je dan neki maštoviti zadatak na računalu jer to vole, onda oni vrlo rado sudjeluju. Tako da sam se ja puno informatički obrazovala kako bih im pružala toliku podršku. Išla sam na predavanja kod Marine Gabelice povezan uz njezinu knjigu „Kreativan pristup lektiri“. Čitala sam razno razne metodičke pristupe i načine obrade knjižnog naslova i to na stranom jeziku jer na hrvatskom nema toliko literature o toj temi. Grupe na Facebook-u gdje se razmjenjuju informacije to mi je vrlo, vrlo korisno. Svaki webinar ili seminar može vam pomoći da biste bili maštoviti i da Vas inspirira za neku ideju. Ja sam radila IKT u nastavi od prvog do četvrtog razreda. Za jedan razred koji su mali lektiru, djeca su malo pomalo učila uz klasično čitanje i koristiti programe na računalu i prezentirati i to je bilo vrlo uspješno. Ove ankete koje provodimo pa prilagođavamo nastavu i za to sam morala naučiti kako se rade ankete. Tu ima jako puno sitnica koje trebate znati kako biste mogli poticati čitanje, to nije samo pročitatje neku knjigu, već odraditi suradnju, razumjeti učenike, znati sve to nekako sakupiti, obraditi. Ta anketa je bila izrazito zahtjevna, pitanja za anketu treba su biti takva da te usmjeravaju, da su jasna, kratka, koncizna, da nisu dvosmislena. To mi je čak bio jedan od najtežih zadataka od svih kojih sam imala jer mi nije struka i nije mi bilo poznato od prije.

Smatram da ste odlično prikazali na vlastitim primjerima važnost stalnog stručnog usavršavanja, pogotovo kada su ovako malo zahtjevniji projekti (zadaci).

Moram Vam reći da je jako teško bez suradnje ući u jedna takav zahtjevniji projekt jer Vi uvijek sami možete poticati učenike na rad i čitanje radeći manje zadatke sami, ali ako se baš radi o nekom projektu, uvijek treba imati podršku kolega, suradnika, stručnjaka, jer su tada to ozbiljnije stvari. Svatko je za nešto dobar i treba pronaći ekipu koja će pridonijeti nekako na

svoj način i koordinirati to jer knjižničari su koordinatori. Većina nas, ne svi, naravno. I mislim da bi knjižničari zapravo i trebao biti koordinator jer mi imamo pristup svima i svemu. Onda možemo vidjeti tko ima kakve interese i na temelju toga ljude spajati u neke zajedničke projekte i aktivnosti. I ne treba nužno biti samo predmetna već mogu predmetna i razredna biti uključene u projekt i surađivati.

Slažem se s Vama. I profesorica na fakultetu nas je potakla na razmišljanje da je knjižničar glavni koordinator u školi jer ima sve informacije koje povezuje sve ljude u školi.

I ne samo to, većina knjižničar uređuje web stranicu škole. Ako ravnatelj odluči da je web stranica način na koji se javno škola prezentira, tu se onda objavljuju sve aktivnosti i informacije o svima njima te ste automatski u tom procesu, bez da Vas je netko pitao i uključio, jer sve što ide na web, ide kroz vas, I to je za mene jako veliki plus, jer ako ne znam tko ima koju skupinu jer nismo iskomunicirali, na webu vidim potrebne mi informacije.

Opišite na koji način uspješnost suradnje ovisi motiviranost i usklađenost knjižničara i suradnika?

To je najvažnija stvar, jer ja jako malo surađujem s predmetnom nastavom. Tu postoji nekakav jaz, kao da je u zraku neka napetost, dok u razrednoj, nema gdje me nema, iskačem kao iz torte. U predmetnoj, jedino u petom razredu dolaze i pričaju o knjigama, ali kasnije, učenici nisu više toliko zainteresirani za knjižnicu, knjigu i čitanje jer uđu u pubertet, dok učitelji... Ja ne znam u čemu je problem, to nisam nikad uspjela razumjeti, jer ja uvijek nađem nekoga s kim ću surađivati. Velika mi je škola, zaista ima silno puno ljudi na raspolaganju. Da surađujem sa svima, ne bih ni stigla, meni to čak i odgovara, a sigurna sam i većini knjižničara. Ne možete jednostavno sve to stići. Ali ne znam zašto kolege u predmetnoj misle da im ja ili bilo koji knjižničar, da nemaju koristi od nas. Nije mi to skroz jasno. Za lektiru se čak i jave tu i tamo, posuđivanje knjiga, vraćanje knjiga i to Vam je to. Da bi me netko pozvao, evo zovu me da im popravim računalo eventualno, jer to znam. Uopće nemaju tu potrebu, nekakvog drugog vida suradnje s knjižničarem ubacivati u nastavu.

Suradnja učitelja i knjižničara varira u različitim školama i ovisi od aktiva do aktiva.

Također ovisi i o ravnatelju, koliko on tu suradnju potiče stručnim suradnicima, ali u većini škola suradnja knjižničara se najčešće ostvaruje s profesorima hrvatskog.

Mogu dati osoban primjer gdje sam primijetila da su na poziv za organizaciju Noći knjige mnogi učitelji predmetne nastave negodovali zašto bi oni sudjelovali, jer se čitanje tiče samo profesora hrvatskog i knjižničara, što je definitivno pogrešno i loše mišljenje koje utječe na mogućnost ikakve suradnje među školskim kolegama.

Zanimljivo je pitati ih: „Pa zar vi ne čitate? Čemu služe udžbenici?“ Morate znati čitati da biste nešto naučili, čitanje se potiče na svakom satu. Primjerice, u bivšoj školi imala sam suradnju s profesoricom tjelesnog i radili smo „Brain Gym“ za Dan sporta. Ja sam otkrila tu knjigu, pa sam joj pokazala, radili su neke vježbe, primjerice: „Evo, djeco, kada se umorite od čitanja, ova je vježba za jačanje koncentracije i to je baš bilo jako zgodno. Znam da neki još uvijek to koriste kad uče puno pa zapnu, pa onda rade pauzu s tim „Brain Gym-om“. Ali i biblioterapija je sada dosta nova metoda, otkad imam taj mindfulness kroz čitanje slikovnica. To je u mojoj školi vrlo aktualno i traženo. One knjige self-help za djecu, na primjer „Kad je ljuta, macu boli trbuh“ ili „Slon ne želi brata“. Tih tema ima bezbroj, djeca jako dobro reagiraju i o tim temama se može pričati kroz te slikovnice kroz taj „mindfulness“ – kroz čitanje priča i vježba za opuštanje. Vi zapravo djecu učite kako da ne budu u stresu, pa takvo čitanje ima psihološki učinak na njih. Primjerice, djeca uče kada su ljuti, umjesto da broje do 10, trebaju nabrojati pet stvari koje vide, četiri stvari koje čuju, tri stvari koje njuše, dvije koje mogu dodirnuti i jednu koju mogu okusiti. Onda kada oni to nabroje, više nisu ni ljuti ni prestrašeni. To je „mindfulness“ vježbanje opuštanja preko knjiga. Veći stupanj toga je biblioterapija. Knjiga nije samo za čitanje, već i za neke fizičke i psihološke aspekte koje se mogu ostvariti kroz knjige.

Koje su prijedlozi knjižničara za još bolju i uspješniju suradnju s učiteljima u projektu poticanja čitanja?

Možda bi učitelji trebali prići knjižničaru, koji surađuje s puno ljudi u školi. Ako učitelj ima kakvu ideju, može ju podijeliti s knjižničarem i zajedno osmisle i surađuju na projektu. Također treba imati želju prići i pitati koje su njegove jake strane, u kojem području može uletjeti jer svi smo mi različiti. Treba tu kompatibilnosti, ne može svak sa svakim uspješno surađivati. Možemo se mi uvijek truditi, ali ako postoji određena kompatibilnost, onda puno lakše cijeli proces ide. I otvorena komunikacija. Knjižničar uvijek može vidjeti koje izvannastavne aktivnosti ima koji učitelj, koje su mu jake strane, ali suprotno, jako rijetko to tako funkcionira. Da jednostavno komuniciraju o tome koje su im želje i potrebe i vidjeti gdje knjižničar tu može pomoći. Možda da imamo nekakve županijske skupove koji su nam zajednički pa da se tu možda upoznamo ili vidimo kako bismo mogli surađivati. Možda bi bilo dobro da imamo takvu zajedničku skupinu da vidimo koliko imamo zajedničkih stvari. No, mislim da poticanje čitanja nije samo za učitelje hrvatskog nego da taj projekt poticanja čitanja treba izaći iz knjižnice i učionice Hrvatskog jezika i prijeći na cijelu školu jer jedino će se tada to ozbiljno shvatiti ako to svi radimo na svakom satu. Ili jednom tjednom da se na primjer na satu Geografije čita neki članak vezan uz predmet i onda se o njemu raspravlja. Dakle članak ili tekst koji se čita ne mora biti iz udžbenika nego može biti neki drugi oblik teksta koji govori o temi koja se obrađuje na satu određenog predmeta. To zahtjeva da se profesor i knjižničar pripremaju tim više nego što je običan sat zamišljen. Tako da to ovisi koliko čovjek ima vremena, energije i motivacije. Puno je tu čimbenika i nema prave definicije i recepta. Mislim da otvorena komunikacija i možda da se negdje raspišu na višem nivou te zajedničke korelacije jer puno ljudi ni ne znaju za to i ne razmišljaju o tim stvarima. To nije nešto o čemu se puno govori. Možda da se više o tome govori na nekoj višoj razini bi sve to imalo nekog smisla.

Da se na višoj razini više potiče ta suradnja i korelacija predmeta.

Da, apsolutno, bilo kakva vrsta međupredmetnog povezivanja i korelacije. Knjižničari trenutno ni nemaju svoj kurikulum. Što da Vam kažem, ni ne znam koji mi je opis posla trenutno. Radim sve po starom.

Na koji način (istaknite i navedite primjer iz prakse) knjižničar kao informacijski stručnjak pridonosi boljoj suradnji na projektu poticanja čitanja?

Najbolji nastavnik na školi je knjižničar jer surađuje sa svima i prati svaki dio nastavnog procesa od prvog do osmog razreda. Ti učenici koji dođu u knjižnicu u prvom razredu za koje znamo kad pređu u predmetnu nastavu, knjižničar o njima puno više zna nego učitelj koji im tek krene predavati. Drugo, uvijek je zgodno povezivanje poticanja čitanja da se neki dio događanja odvija recimo u knjižnici i knjižničnom prostoru. Jer učenici dolaze k tebi, a ne ti k njima i tu je već neka druga dimenzija pristupa stvarima. Knjižničar može nastavu osvježiti jer su učenici profesorima zasićeni, a ipak je druga stvar kad vam u razred netko drugi dođe i priča o nečemu. To je drugačije i zanimljivije.

Knjižničar uvijek osvježi nastavni proces i trenutke učenja i čitanja.

Da, baš je osvježenje. A pogotovo, ako je knjižnica dovoljno velika da ugosti cijeli razred – to je situacija kad učenici nisu na „svom terenu” (pod navodnicima), a kad uđeš u njihov razred, to je kao kad si kod njih doma, njihova su pravila. A kad oni dođu k Vama, onda se stvari mogu mijenjati. Oni su kod Vas i tu vrijede druga pravila. I tu se mogu neke kolotečine i rutine izbaciti, čim ste ušli oni predviđaju kakav će biti nastavni sat, a kad Vam dođu u goste, pojma nemaju što ih čeka. I uvijek je tu ta doza zanimljivosti.

(I efekt iznenađenja.)

Knjižničar je informacijski stručnjak. Kad ja kažem: „Ako te nešto zanima, pitaj knjižničara.” „Pitaj knjižničara” ne postoji bez veze. Ako tražiš informaciju, ja ću ti tu informaciju naći, možda ne odmah, ali ću ti ju naći. Preporuke, razmjenjivanje informacija između knjižničara i učitelja – više glava su pametnije. Magično im neće samo od sebe doći da posude nešto i čitaju, ali s tim dodatnim aktivnostima koje knjižničar može osmisliti i ukorporirati u ono što treba profesorima hrvatskog, mislim da se može dobiti. I ne mislim samo suradnja s profesorima hrvatskog nego i bilo kojeg drugog predmeta.

Na koje sve načine knjižničar i nastavnik mogu utjecati na razvijanje učeničke kulture čitanja?

Ja osobno nisam samo usmjerena na nastavu čitanja već i na neke druge stvari. S predmetnom nastavom previše ne radim, ali radim preventivne programe što je trenutno jako zanimljivo sa „self-help” slikovnicama i knjižicama čime se potiče medijska pismenost. Tako da učenici razumiju što su mediji, uče što su lažne vijesti – to je više poticanje razumijevanja svijeta oko sebe, interneta, medija, više poticanje zaključivanja i promišljanja, nego prvenstveno čitanja. Na primjer, radionica pretraživanja kataloga – način na koji mogu naći neku knjigu ili uče o UDK sustavu. To je sve nekako teorijski, ali kada se to spoji i ako je učitelj voljan surađivati, da nije samo jedan dolazak u razred ili knjižnicu, nego da se više puta radi na nekoj određenoj temi onda to može biti svašta. Na primjer nakon radionice, koju je održala učiteljica biologije, s učenicima sam imala četiri radionice bez nje gdje smo uzimali uzorke drveća, bilja, oko škole u različitim njihovim fazama rasta i razvoja te su onda imali zadatak da iz enciklopedija izvade informacije o tim biljkama, jedni drugima su prezentirali i napravili smo razredni herbarij. To je bila suradnja s učiteljicom biologije.

Možete li reći da je takva suradnja knjižničara i drugih učitelja utječe na postizanje veće razine čitanja?

Apsolutno. Sigurno. Učenici nisu uopće svjesni da su sad oni istraživali enciklopedije na internetu ili u knjižnici da bi izvukli određenu informaciju i prenijeli ih na plakat, za to morali su ih pročitati i razumjeti te reproducirati. To je samo jedan manji dio onoga što im je najzanimljivije. Taj rad im je bio dio projekta pa su drugačije gledali na taj zadatak. Puno im je bilo zanimljivije kad smo se šetali i kad su brali bilje, ali su napravili i drugi do zadatka bez da ih se trebalo dodatno motivirati. Dapače, učili su to s oduševljenjem. Kad im zakamuflirate to čitanje, a ne kad im naglasite da će sada vježbati čitati i da je čitanje bitno, nego kad im čitanje zakamuflirate drugim radnjama, onda oni to polusvjesno odrade. Nisu ni svjesni da to razvijaju i to je odlično, jer čim im kažete da nešto moraju ili im naglasite da nešto rade, onda oni to ne bi. Zato ovako ni ne znaju da jesu. Ja sam kao knjižničarka bila potpora tom procesu i ubacila čitanje, nakon što je učiteljica biologije odradila svoje predavanje za razrednu nastavu. Mislim da je to puno zanimljivije nego da su dobili zadatak: „Napiši sve što znaš o javoru.“

Birajući interesantne i zanimljive teme, teme bliske učenicima, koje bude interes i angažiranost i aktivnost – imate li konkretan primjer projekta na kojem ste surađivali, a povezan je uz poticanje čitanja?

Ne treba biti naglasak na tome da sad oni čitaju i pišu, može se napraviti digresija, prikazati im nešto na zanimljiv način da su koncentrirani na to, pa usput odrade zadatak na kraju. Mislim da je to ta mala dimenzija, učenje kroz neku vrstu igre jer su oni zaigrani, beru cvijeće i rade buketiće kao djeca. A samo jedan od zadataka je onda čitanje. Kad je čitanje samo jedan od zadataka onda im je lakše, nego da je jedini zadatak jer im je tada dosadno i suhoparno. Mislim da knjižničari kao informatički stručnjaci mogu naći zanimljivu informaciju koja bi djeci bila interesantna i oko nje razviti projekt poticanja čitanja.

Dakle, takvi projekti, koji su povezani uz poticanje čitanja, sastoje se od zadataka koji su zakamuflirani interesantnom temom, realizirani u suradnji s učiteljem i knjižničarem, donose ako dobre rezultate.

Apsolutno.

Možete li navesti još neki projekt koji je pridonio razvijanju učeničke kulture čitanja?

„Naša mala knjižnica“ je odličan projekt za razrednu nastavu koja se sastoji od niza aktivnosti koje su povezane uz čitanje knjiga. Dogovori se tko čita – Vi njima, oni Vama, jedni drugima, nakon čega se rješava kreativna knjižica, naprave se lutke, razmjeni se s drugim školskim knjižnicama, vodi se dnevnik (piše se kad je preuzeo lutku, gdje ju je vodio i što je s njom radio) – dakle, čitaju se knjige, rješavaju se ti kreativni zadaci povezani uz pročitano knjigu.

Projekti koje ste odradili s učenicima su povezani samo za razrednu nastavu?

Tako je, nisam radila projekte s učenicima viših razreda. Učiteljima razredne nastave i učenicima je lakše sudjelovati u projektima jer si mogu promijeniti raspored kako im paše, te imaju boravke u koje mogu ući kad god žele. Dok učitelji predmetne nastave imaju jedan, dva, tri, četiri sata na tjedan te eventualno sat razrednika u koji ja često dolazim jer je to nešto neutralno.

Jedino što sam radila s predmetnim jest preslik slikovnica te preko knjiga i tekstova ih učila o medijskoj pismenosti i to je ušlo u preventivni program za koji koristim knjige za samopomoć ili tzv. „self-help“ knjigu. Imamo neko vrijeme da pročitamo i prokomentiramo te imamo neke vježbice osvještavanja stvari koje obrađujemo na tom satu. Zatim, imali su pokvareni telefon da vide kako se lakše proširi dezinformacija. Preventivnim programom knjižničar „self-help“ knjigama su odličan način za obrađivanje određene teme koja je problematična u razredu (svađe, nepoštovanje). Znam da im je teško odvojiti vrijeme za suradnju, ali voljela bih da shvate da se tjedno može obraditi neko gradivo. Nije to slučaj da su mi dali svoj sat te da je pitanje gdje je njihov sat? Mislím da je tu prisutna neka rupa u komunikaciji. Neki kolegama je već sami nastavni proces problem, a kamoli već nešto više od toga. U mojoj su školi četiri profesorice hrvatskog i svaka je različita kao da su s četiri različitih planeta, a i neki knjižničari su neobični koji bi se najradije zaključali u knjižnicu, ništa ne radili i kroz rupicu djeci davali knjige, kako učenici ne bi u knjižnici ni ulazili. Svega u školi ima, ali komunikacija je ključna jer bez nje nećemo učiniti ništa. Ravnatelj bi također to trebao poticati.

Koje su prednosti, a koji nedostaci u projektu za poticanje i razvoj kulture čitanja u osnovnoj školi?

Čitanje je bitno, ne da se pročita i da učenik kaže, nego da se može snalaziti u svijetu, primjerice da možeš pročitati naziv ulice i da se znaš vratiti kući. Čitanje trebamo ne samo da bismo razumjeli velika djela književnosti, već i za snalaženje u životu, primjerice kad dođeš na fakultet i dobiješ četiristo stranice literature da imaš kapacitet da ju pročitaš i razumjeti. Čitanje ti treba za cjeloživotno obrazovanje. Bez čitanja obrazovanje ne postoji. Prednosti čitanja su da se djeca razvijaju, a nedostaci su to što čitanje zna biti užasno dosadno, suhoparno ako se radi na nezanimljiv način (kad se djecu tjera da čitaju knjige na jeziku koje ne razumiju, dosadni i stari tekstovi koji su nejasni, s kojim se i knjižničar muči da razumije). Ako je tema bitna i tema se napravi na zanimljiv način onda nema negativnih stvari.

Zahvaljujem kolegici, knjižničarki Raheli Frelih na suradnji, konkretnim odgovorima i vremenu koje je odvojila za razgovor ugodni.

9.3. Razgovor s knjižničarkom Draženkom Stančić⁴¹

Knjižničarka Draženka Stančić (OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec)

Suradnja

Po Vašem mišljenju i pogledu, opišite kakva je suradnja učitelja i knjižničara te na koje se načine ostvaruje u Vašoj školi?

Suradnja između učiteljica hrvatskog jezika i škole postoji ako ju ja pripremam i predložim, puno bolju suradnju imam s učiteljima drugih predmeta (Povijest, Geografija, Biologija, Vjeronauk, Informatika, Njemački jezik, Engleski jezik) i učiteljicama razredne nastave. S njima u suradnji provodim čitanje s razumijevanjem, informacijsko čitanje, kulturne događaje, natjecanja, projekti, jednostavne aktivnosti poticanja čitanja.

Kako bi se ta suradnja knjižničara i učitelja (posebno predmetne nastave – svih predmeta) mogla više potaknuti, baš u projektima poticanja čitanja?

Mora postojati volja za suradničkim aktivnostima, ne smije biti sporadično. Osim projekata postoje i drugi načini poticanja čitanja: zasebne radionice, debate, tribine, susreti s književnicima i stručnjacima za određene teme koje interesiraju učenike, natjecanja, npr. u čitanju, natječaji u pisanju na neku temu, umjetničke prerade književnih djela i njihovi medijski zapisi, problemski satovi, istraživačka nastava s proučavanjem informacija na različitim medijima, susreti s književnicima i glumcima, jednostavne aktivnosti poticanja čitanja. U školi

⁴¹ Vl. rkp. 4 Jakšić. 2022d. Razgovor s kazivačicom (**knjižničarka Draženka Stančić**)

provodimo „Tulum s(l)ova (TS)“, „Daj šapi glas!“ (DŠG), „Slikuljica“, „Čitanjem do zvijezda“, „Čitam – I read – Ich lese“, „Rekoh, ne porekoh.“

S kojim stručnjacima i kolegama knjižničar/učitelj hrvatskog jezika može surađivati te opišite na koji način bi projekt poticanja čitanja bio još uspješniji?

Projekti čitanja su uspješni u mjeri u kojoj su zamišljeni i provode se, no oni nisu dovoljni, to je jasno ako se samo pogleda u definiciju projekta i njegove ograničene aktivnosti (čitanje radi natjecanja koje je više za odlične učenike nego za dobre). Rješenje je program koji bi se provodio s učenicima koji nemaju razvijene čitateljske navike, znači koji nisu u skupini odličnih i darovitih učenika, ni u skupini učenika s teškoćama čitanja i razumijevanja pročitano. I kod projekata i kod programa treba surađivati sa stručnjacima za čitanje, književnicima, stručnjacima koji pišu popularno-znanstvene sadržaje. I tekstovi ne smiju biti nikako samo beletristički zbog različitih interesa učenika. Škola treba imati program, skriveni kurikulum, koji će provoditi svi učitelji i školski knjižničari zajedno.

Možete li na primjeru prikazati važnost i potrebnu stalnog stručnog usavršavanja knjižničara/učitelja hrvatskog jezika za uspješniju suradnju i rad na projektu poticanju čitanja?

Prvi razlog je nedostatak suradnje i otpor prema njoj da nam netko ne bi ulazio u posao, a drugo što takve vrste usavršavanja o suradnji nema. Ostaje nam samo čitanje literature o suradnji i naglašavanje dobrih primjera suradnje na skupovima struka zasebno uz mogućnost osmišljavanja nekog interdisciplinarnog skupa s temom poticanja čitanja.

Opišite na koji način uspješnost suradnje ovisi motiviranost i usklađenost knjižničara i suradnika?

Uvijek kada se nešto zajedno uspješno napravi, kada se podijele zajednički dobri osjećaji zbog toga jača se motivacija za suradnjom. Pogotovo se to pojačava kada je zadovoljstvo vidljivo na učenicima.

Što je potrebno za uspješnu suradnju knjižničara i učitelja u provođenju projekata, konkretno u poticanju čitanja?

Motivacija, međusobna podrška, zajedničko planiranje, provedba i vrednovanje provedenog, podrška ravnatelja, produkt u vidu kvalitetnih materijala za rad ubuduće, pravilna količina zaduženja da ne dođe do sagorijevanja na poslu, kooperativni kolege.

Koje su prednosti, a koji nedostaci u projektu za poticanje i razvoj kulture čitanja u osnovnoj školi?

Ovisi od projekta do projekta i njihovih ciljeva, npr. kod „Tulum s(l)ova (TS)“, to je osjećaj zajedništva, stvaranja pozitivnih osjećaja prema čitanju naglas iz užitka do mjere u kojoj učenici postaju ambasadori čitanja naglas u lokalnoj zajednici i medijima. Kod „Daj šapi glas!“ (DŠG) postoji želja da se nauči više o ljubimcima, posebice napuštenima, pa se istražuje problem traženjem informacija, predlažu se kvalitetna rješenja i učenici uz poticanje informacijskog čitanja postaju odgovorni građani i mijenjaju zajednicu u način postupanja prema ljubimcima. U „Slikuljici“ daroviti učenici prilagođavaju književno djelo učenicima s teškoćama u čitanju i razumijevanju, rezultat je objavljena knjiga koju koriste takvi učenici diljem Hrvatske – Šenoine Povjestice. Nedostatak je što jednim projektom ne možete obuhvatiti svu složenost problematike poticanja čitanja, niti uračunati socijalne faktore koji mogu utjecati na razvoj čitateljske vještine te što projekti imaju vremensku ograničenost.

Projekti poticanja čitanja

Koji zajednički projekti poticanja čitanja u suradnji knjižničara i učitelja hrvatskog jezika donose najviše rezultata? Možete li argumentirati i priložiti nekoliko primjera za tvrdnju?

To je teško reći, jer se svaki od njih koncentrira na jedan segment poticanja čitanja. A vidljivo je u opisu prednosti i nedostataka projekata poticanja čitanja u gornjem pitanju.

Na koje sve načine knjižničar i nastavnik mogu utjecati na razvijanje učeničke kulture čitanja?

Mogućnosti je mnogo. Mogu se organizirati zajednički čitateljski klub ili društvo, čitateljski blogovi i argumentirani izbori najboljih knjiga na mjesečnoj razini, natjecanja vezana uz čitanje, ne nužno samo knjiga i beletristike, posvojeni pisac, knjiga kružilica, knjigolista, razredna najknjiga, promotori čitanja, najčitatelj, pjesma mjeseca, knjiga mjeseca, knjigomjer, radionica pisanja, literarni natječaj, fotografski natječaj, učiteljska knjigolista, SF knjige u knjižnici, knjigoblog, web stranica pisca ili knjige, profil lika iz lektirne knjige ili povijesne ili mitske osobe, izumitelja na društvenoj mreži, digitalni pričostrip, (digitalni) straničnik, lektirni escaperoom, videoreklama o knjizi po izboru, eposter ili eknjiga o nekom fenomenu iz STEM predmeta pri čemu se koristi neki priručnik iz knjižnice i mrežni izvori, pisanje priče ili SF priče s temom obnovljivih energija, problemski I istraživački zadaci iz pojedinih predmeta, rad na informacijskom čitanju individualno ili s manjom grupom učenika...

Birajući interesantne i zanimljive teme, teme bliske učenicima, koje bude interes i angažiranost i aktivnost – imate li konkretan primjer projekta na kojem ste surađivali, a povezan je uz poticanje čitanja?

„Daj šapi glas!“ zahtijeva suradnju s razrednicima, a djeca u osnovnim školama vole temu kućnih ljubimaca. Prava suradnja stručne službe, učiteljica hrvatskog jezika, likovne kulture i učiteljica njemačkog i engleskog jezika te učenika na projektu „Slikuljica“.

Na koji način se može dokazati kroz praksu da suradnja knjižničara i učitelja utječe na postizanje veće razine čitanja?

Potrebno je prije provedbe suradničkih programa, projekata ili drugih aktivnosti na poticanju čitanja napraviti istraživanje, potom provesti aktivnosti poticanja čitanja i ponoviti na kraju istraživanje. Pokazatelji provedbe suradničkih aktivnosti nakon višegodišnje provedbe može biti povećani školski uspjeh kod učenika koji nisu odlični i nemaju poteškoće u čitanju i

razumijevanju. Dakako i ti uspjesi trebaju biti jedan kontinuitet škole koja provodi takve suradničke aktivnosti.

Na koji način (istaknite i navedite primjer iz prakse) knjižničar kao informacijski stručnjak pridonosi boljoj suradnji na projektu poticanja čitanja?

Knjižničari su stručnjaci za informacijsko čitanje, poznata im je organizacija tekstova, tematika autorskog prava. Školskim knjižničarima poznate su i metode i strategije poučavanja, učenja (i čitanja) te su organizirali knjižnične izvore i mogu im u prostoru knjižnice brzo pristupiti, naravno uz pristup izvorima na mreži. Osim toga dostupni su u knjižnici za rad s manjim grupama i individualan rad s učenicima dok su učitelji limitirani trajanjem školskog sata i brojem učenika u razredu i potpunu diferencijaciju prema učeničkim potrebama svakog učenika stoga nije moguće napraviti. Lako im je usmjeravati učenika na putu prema spoznaji i znanju, pronalaženju potrebnih informacija. Bilo bi neodgovorno, može se reći i suludo ne iskoristiti mogućnost suradnje s takvim stručnim suradnikom.

Koje su prijedlozi knjižničara za još bolju i uspješniju suradnju s učiteljima u projektu poticanja čitanja? (I obratno.)

Potrebno je uspostaviti što bolju komunikaciju s kolegama, potaknuti ih na suradnju kao manji tim u kojem će svatko odraditi svoj dio, drugi neće ulaziti u područje njegove stručnosti. Pri tome treba imati na umu kakav je koji suradnik, netko je kreativan, netko sistematičan, netko je pravi timski igrač, netko će odraditi neku sitnicu, ali i ona je važan dio suradničkog rada. Uvijek treba imati na umu da se čitanje kod učenika treba doživjeti prije svega kao ugodna, a tek potom i nešto što nam u svakom trenu života dobro dođe. Ugoda nikako ne dolazi s ocjenama, a uvijek može biti u paru s nagradama koje ne moraju biti materijalne, nego takve da jačaju samopouzdanje i sposobnost zagovaranja sebe, a potom i drugih. Dovoljno je, na primjer, da se učeniku da prilika da predstavi što se radilo u projektu pred svojim vršnjacima, ostalim učenicima i učiteljima, lokalnoj zajednici, medijima.

Koje metode rada primijeniti u poticanju čitanja kod djece s poteškoćom u čitanju?

Kod djece s poteškoćama u čitanju pomoć školskog knjižničara može ići samo u smjeru nabave naslova prilagođenog teškoćama učenika. Na školama djeluju i logopedi koji su specijalisti za rad s takvim učenicima. Tek uz suglasnost, superviziju i edukaciju koju bi napravila kolegica logopetkinja, knjižničar bi se mogao uključiti provodeći neku od metoda.

Koji su prijedlozi aktivnosti koje pridonose nastavi čitanja i razvijaju čitateljske navike učenika?

Navedeno pod 2. pitanjem u ovoj skupini pitanja.

Zahvaljujem kolegici, knjižničarki Draženki Stančić na suradnji, konkretnim odgovorima i vremenu koje je odvojila za naš razgovor ugodni.

9. Biografija autorice rada

Patricija Jakšić rođena je 9. rujna 1991. godine u Zagrebu. Nakon završetka osnovne škole (Osnovna škola „Grigor Vitez“ u Svetom Ivanu Žabnu) preselila se u Zagreb i završila Gornjogradsku (opću) gimnaziju. Zbog interesa za učenje jezika i čitanje knjiga upisala je (jednopredmetni) studij kroatistike 2010. te nakon što je diplomirala i položila stručni ispit za Hrvatski jezik, upisala je diplomski studij bibliotekarstva 2020. godine. Radila je u osnovnim i srednjim školama u Zagrebu kao učitelj hrvatskog jezika i kraće vrijeme kao knjižničar. Nastavlja svoju edukaciju kroz formalno, neformalno i informalno obrazovanje sudjelujući na raznim (međunarodnim Erasmus+) projektima, radionicama, edukacijama, predavanjima i stručnim skupovima. Rado se uključuje u volonterske projekte (teta pričalica, urednica i novinarka na društvenim mrežama katoličkih udruga) te nastavlja učiti strane jezike (engleski, španjolski, talijanski, portugalski, kineski i indonezijski) i izoštravati svoje talente (pisanje pjesama, crtanje, plesanje, sviranje gitare te drugih oblika kreativnog izražavanja).

10. Popis kazivačica (s biografijama)

Branka Horvat je profesorica hrvatskog jezika, savjetnica. Radi u OŠ Darda u Dardi.

Dijana Grbaš Jakšić radi u OŠ Petra Zrinskog u Zagrebu kao profesorica hrvatskoga jezika i književnosti, učitelj je savjetnik i ima 21 godina iskustva u školi.

Rahela Frelih radi u OŠ Petra Zrinskog u Zagrebu kao stručna suradnica knjižničarka, a po struci je profesor ukrajinskog jezika i književnosti i diplomirani bibliotekar.

Nataša Mesić Muharemi je profesorica hrvatskog jezika i dipl. knjižničar, stručna suradnica savjetnica. Radi u OŠ Darda, voditeljica je Županijskog stručnog aktiva knjižničara osnovnih škola Osječko-baranjske županije, članica upravnog odbora Hrvatske mreže školskih knjižničara, članica Hrvatske udruge školskih knjižničara, članica Sekcije za školske knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva.

Draženka Stančić, radi u OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec kao stručna suradnica izvrsna savjetnica školska knjižničarka te na Edward Bernays Visokoj školi za komunikacijski menadžment kao voditeljica knjižnice. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost te bibliotekarstvo na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te poslijediplomski specijalistički studij Odnosi s javnošću na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Voditeljica je ŽSV-a za školske knjižničare Varaždinske županije. Autorica je i voditeljica nacionalnih projekata Tulum s(l)ova i Daj šapi glas. Dobitnica nagrada „Ivan Filipović“, „Višnja Šeta“, te za najuspješnije djelatnike MZO 2020. Urednica je monografije škole i autorica poglavlja u njoj te priređivačica Šenoinih Povjestica za učenike s poteškoćama u čitanju i razumijevanju. Bila je članica nekoliko radnih skupina koje su se bavile reformom obrazovanja ili knjižničarskim temama. Područje interesa su joj kurikulumske teme, čitanje i zagovaranje struke. Objavila je više stručnih i znanstvenih radova iz područja knjižničarstva, odgoja i obrazovanja te odnosa s javnošću te često izlaže na stručnim i znanstvenim konferencijama, članica je više strukovnih udruga.

Uloga i suradnja osnovnoškolskog knjižničara i učitelja hrvatskog jezika u odgojno-obrazovnoj djelatnosti škole i razvijanju kulture čitanja

Sažetak

Osnovnoškolski knjižničar i učitelj hrvatskog jezika imaju značajnu ulogu u odgojno-obrazovnim procesima koji se odvijaju unutar školske institucije, u okviru neposrednog rada s učenicima te u okviru suradnje s nastavnicima, stručnim suradnicima i ravnateljem. U neposrednom radu s učenicima knjižničar upoznaje učenike s prostorom knjižnice, snalaženjem i dobivanjem informacijama o temama, knjiga i događajima koje su u interesu učenika te razvija njihovu kulturu čitanja. Osim suradnje s nastavnicima svih nastavnih predmeta, s ravnateljem i stručnim suradnicima u nabavi (stručno metodičko-pedagoške i nastavne) literature i ostalih medija za učenike i nastavnike, knjižničar obavlja mentorski rad te posebno surađuje s područnim knjižnicama radi organizirane razmjene knjiga. Knjižničar i učitelj imaju odlike i stručne kompetencije koje im omogućuju da kao stručnjaci u svom području provode projekte poticanja čitanja učenika te potiču kolege da im se pridruže. Cilj diplomskog rada je istaknuti prostore u kojima knjižničar i učitelj hrvatskog jezika djeluju i na koji način surađuju sa suradnicima u razvijanju čitalačke pismenosti te osvijestiti važnost te suradnje i projekta poticanja čitanja kao osnove na kojoj obrazovanje i osobni razvoj svakog učenika počiva.

Ključne riječi: knjižničar, učitelj, suradnja, suradnici, obrazovanje, osnovna škola, kultura čitanja, čitanje

The role and cooperation of an elementary school librarian and Croatian language teacher in education school activities and developing a reading culture

Summary

The primary school librarian and Croatian language teacher have a significant role in the educational processes that take place within the school institution, in direct work with students and in cooperation with teachers, professional collaborators and the principal. In direct work with students, the librarian introduces students to the library space, navigating and obtaining information on topics, books and events that are of interest to students and develops their reading culture. In addition to cooperation with teachers of all subjects, with the principal and professional collaborators in the procurement (professional methodological and pedagogical and teaching) literature and other media for students and teachers, the librarian performs mentoring and especially cooperates with regional libraries for organized book exchange. The librarian and teacher have qualities and professional competencies that enable them, as experts in their field, to implement projects to encourage students' reading and encourage colleagues to join them. The aim of the thesis is to highlight the fields in which the librarian and Croatian language teacher act and how they work with collaborators in developing reading literacy and to raise awareness of the importance of this collaboration and the project to encourage reading as a basis for education and students' personal development.

Key words: librarian, teacher, collaboration, collaborators, education, elementary school, reading culture, reading